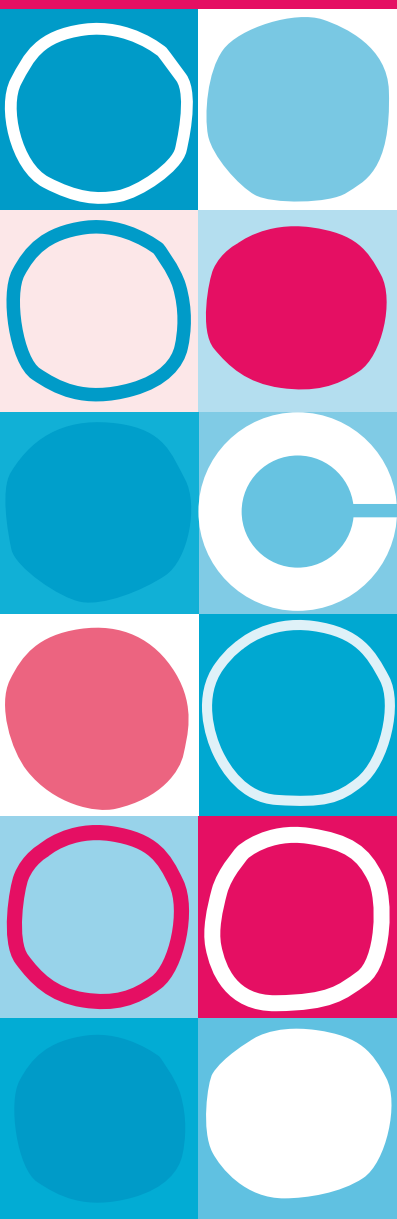

Tanterv

GIMNÁZIUM

MAGYAR NYELV
mint anyanyelv

Tanterv

Gimnázium

MAGYAR NYELV mint anyanyelv

Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium

KÖTELEZŐ TANTÁRGY, ÉRETTSÉGI (560 ÓRA)

Tanterv

MAGYAR NYELV mint anyanyelv

Gimnázium; Kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium
Kötelező tantárgy, érettségi (560 óra)

Tantárgyi bizottság:

Pisnjak Mária, SZK Oktatási Intézete, elnök
Balaško Valika, 1. Sz. Kétnyelvű Általános Iskola, Lendva, tag
dr. Forgács Anna, Magyarország, tag
Horvat Laura, Kétnyelvű Középiskola, Lendva, tag
László Hermina, Kétnyelvű Középiskola, Lendva, tag
Slavinec Tot Marija, Göntérházi Kétnyelvű Általános Iskola, tag
Szekeres Zdravec Ilona, Göntérházi Kétnyelvű Általános Iskola, tag
Toplak Alenka, Dobronaki Kétnyelvű Általános Iskola, tag
Vida Törnar Judit, 1. Sz. Kétnyelvű Általános Iskola, Lendva, tag

A tantervet írták:

László Hermina, Kétnyelvű Középiskola, Lendva
Pisnjak Mária, SZK Oktatási Intézete
dr. Forgács Anna, Magyarország
Horvat Laura, Kétnyelvű Középiskola, Lendva

A korszerűsítéskor a tantárgyi bizottság az SZK Közoktatási Szaktanácsa 2000. április 20-i 35. ülésén jóváhagyott tantervből indult ki, figyelembe vette a tanárok és más szakemberek véleményét és tanácsait, a korszerű tantervkészítési és tantárgypedagógiai trendeket.

A tantervet bírálták:

Antalné dr. Szabó Ágnes (nyelv), ELTE, Budapest
dr. Bokányi Péter (irodalom), NYME, Szombathely

Kiadta: SZK Oktatási és Sportminisztériuma, SZK Oktatási Intézete

A minisztérium részéről: dr. **Milan Zver**

Az intézet részéről: mag. **Gregor Mohorčič**

Szerkesztette: **Nataša Purkat**

A magyar szöveget lektorálta: **dr. Forgács Anna**

URL: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/T_MAGYAR_NYELV_mint_anyanyelv_Gimnazium.pdf.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

371.214.1:811.511.141

TANTERV. Magyar nyelv mint anyanyelv [Elektronski vir] : gimnázium : kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium, kötelező tantárgy, érettségi (560 óra) / a tantervet írták László Hermina ... [et al.]. - Ljubljana : SZK Oktatási és Sportminisztériuma : SZK Oktatási Intézete, 2008

Naèin dostopa (URL): http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/T_MAGYAR_NYELV_mint_anyanyelv_Gimnazium.pdf

ISBN 978-961-234-730-7 (SZK Oktatási Intézete)

1. László, Hermina
239673088

A tantervet az SZK Közoktatási Szaktanácsa 2008. február 14-i 110. ülésén hagyta jóvá.

Tartalom

---

1 A TANTÁRGY MEGHATÁROZÁSA	5
2 A TANTÁRGY ÁLTALÁNOS CÉLJAI, KULCSKOMPETENCIÁK ÉS KERESZTTANTERVI TÉMÁK	6
2.1 Általános célok	6
2.2 A kulcskompetenciák	7
2.3 Kereszttantervi témák	10
3 FEJLESZTÉSI CÉLOK ÉS TANÍTÁSI TARTALMAK	12
3.1 Nyelvi nevelés	12
3.1.1 Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése	12
3.1.2 Olvasás, írott szöveg megértése	13
3.1.3 Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás	14
3.1.4 Ismeretek az anyanyelvről	15
3.1.5 A tanulási képesség fejlesztése	18
3.2 Irodalmi nevelés	19
3.2.1 Fejlesztési célok	19
3.2.1.1 Az irodalom és az olvasó kapcsolata	19
3.2.1.2 Az irodalmi műveltség elsajátítása	19
3.2.1.3 Az ítélőképesség, erkölcsi és esztétikai érzékenység, tudatosság fejlesztése	21
3.2.2 Tanítási tartalmak	22
4 VÁRT TELJESÍTMÉNY/EREDMÉNY	43
5 TANTÁRGYKÖZI KAPCSOLATOK	44
6 MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ	45
7 A TELJESÍTMÉNY ÉRTÉKELÉSE	49

1 A TANTÁRGY MEGHATÁROZÁSA

A magyar mint anyanyelv (magyar nyelv és irodalom) tantárgy a kétnyelvű gimnáziumban alapvető közismereti tantárgy, a magyar kultúra hordozója és alakítója, a közös nemzeti értékek és hagyományok ápolásának legfontosabb helyszíne az iskolában. Különösen fontos szerepe van a nemzeti (nemzetiségű) nyelvi és kulturális identitás erősítésében és megőrzésében.

A tantárgy keretében a diákok megismerik és tudatosítják a magyar nyelv szerepét és státuszát itthon, az anyaországban, a többi határon túli közösségben, az Európai Unióban és annak szervezeteiben. A tantárgy kitüntetett feladata továbbá más népek kultúrájának, szokásainak megismerése és megbecsülése, a különböző kultúrák iránti nyitottságra való nevelés. Az anyanyelvi tudás elengedhetetlen a kulcskompetenciák elsajátításához: az idegen nyelvi kommunikációnak éppúgy alapja, mint a hatékony tanulásnak vagy az állampolgári jogok és kötelességek gyakorlásának.

A tantárgy fontos feladata az önálló gondolkodás, a kulturált önkifejezés fejlesztése:

- felelősségteljes, önálló ítéletalkotás esztétikai, morális, társadalmi és történelmi kérdésekről,
- a vélemény érvelő kifejtésének és megvédésének képessége különféle kulturális, esztétikai, etikai normák és kultúrtörténelmi ismeretek alapján,
- képesség a konfliktuskezelésre és az önálló ismeretszerzésre.

A kultúra egyik fő hordozója és megújítója az irodalom mint nyelvi művészet, melynek kiemelt szerepe van a szövegértési és szövegalkotási képességek fejlesztésében. A beszéd- és íráskultúra minden korban a társadalmi megértést és a kommunikációt szolgálta, elősegítette a másik ember megértését és az önkifejezést. Ebből következően egyenrangúan fontos feladat a szóbeli és írásbeli nyelvhasználati tevékenységek szervezése, a képességek fejlesztése. Az anyanyelvi és irodalmi nevelés elválaszthatatlan egységet alkot.

A tantárgy kiemelt feladata, hogy az iskola esélyt teremtsen arra, hogy a diákok további tanulmányaikban és a munka világában sikeresek legyenek. A demokráciában a politikai, közéleti, helyi-önkormányzati és a civil szféra egyaránt felelős döntéseket hozó polgárokat kíván, akik artikulálni és érvényesíteni tudják érdekeiket és értékeiket, akik szellemileg-lelkileg felnőtt emberek. Hosszú távú és nemes cél továbbá, hogy a diákok a 21. század információs társadalmában is megőrizték az anyanyelv és a személyes érintkezés, a személyes gondolat semmivel sem pótolható értékét.

2 A TANTÁRGY ÁLTALÁNOS CÉLJAI, KULCSKOMPETENCIÁK ÉS KERESZTTANTERVI TÉMÁK

2.1 Általános célok

A diákokban tudatosodik a magyar nyelv mint anyanyelv fontos szerepe a magán- és a közéletben.

Tudatosítják:

- hogy a magyar nyelv anyanyelvükként a legtermészetesebb vagy egyike a legtermészetesebb szocializációs adottságuknak, amelynek segítségével a legkönnyebben és legeredményesebben szerezhetnek ismereteket, fejleszthetik készségeiket;
- hogy az anyanyelv nemzeti és nemzetiségi kultúra hordozója, a nemzeti identitástudat elengedhetetlen feltétele, a szakmai és irodalmi műveltség alapja;
- hogy a magyar nyelv a Muravidéken a szlovén mellett hivatalos nyelv, Magyarországon államnyelv, az EU egyik hivatalos nyelve.

A diákok megismerik a Szlovén Köztársaság államnyelvének, valamint többi nyelvének helyzetét és szerepét.

A diákok elsajátítják a magyar köz- és irodalmi nyelvet, különbséget tesznek az irodalmi és a nem irodalmi nyelv használata között.

A diákok irodalmi és nem irodalmi szövegeket hallgatva, olvasva, (szóban vagy írásban) alkotva fejlesztik szóbeli és írásbeli kommunikációs készségeiket:

- gyakorolják a beszédhelyzetnek megfelelő kulturált nyelvi magatartást, a kommunikációs szándékok célszerű és hatékony kifejezését;
- szóban és írásban különböző koherens szövegeket alkotnak;
- kritikusan viszonyulnak saját és mások megnyilvánulásához, felismerik az esetleges manipulációt is.

A diákok az irodalmi művekkel folytatott aktív párbeszéd során kapcsolatot teremtenek múlt, jelen és jövő között, alakítják kulturális önazonosságukat, gazdagítják érzelmi világukat. Fogékonnyá válnak az emberi és társadalmi problémák megértésére, átélésére, a saját és mások kultúrájának megismerésére, az én és a másik ember közötti különbség, a másság tiszteletére. Fejlesztik esztétikai és történeti érzéküket, a kritikai gondolkodást, a kreativitást, az élmények feldolgozásának és megőrzésének képességét. Tudatosodik bennük a nemzeti, európai és egyetemes kultúrához való tartozás.

Az irodalmi nevelés célja továbbá a diákok olvasási kedvének felkeltése, az irodalomnak mint művészetnek, mint az emberi kommunikáció sajátos formájának a megszerettetése, közlésformáinak, kifejezési módjainak megismertetése.

A diákok irodalom iránti befogadói érzékenységüket tanításon kívüli tevékenységek által is fejlesztik (szavalóversenyek, kulturális rendezvények megtekintése, író-olvasó találkozók, irodalmi folyóiratokkal való ismerkedés, irodalmi kirándulások, közös színház- és mozilátogatások, a Petőfi Sándor tanulmányi versenyen való részvétel stb.).

2.2 A kulcskompetenciák

A magyar nyelv és irodalom tanítása-tanulása az anyanyelven folytatott kommunikáció kulcskompetencia fejlesztésén alapszik.

Az anyanyelven folytatott kommunikáció a gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezésének és értelmezésének képessége szóban és írásban (hallott szöveg értése, beszédkészség, olvasott szöveg értése és íráskészség). Az egyén számára lehetővé teszi, hogy a helyes és választékos nyelvhasználat révén bekapcsolódjék a társadalmi és kulturális életbe, az oktatásba és képzésbe, a munka világába, a családi életbe és a szabadidős tevékenységekbe.

A diákok:

- szókincs, a funkcionális nyelvtan és a nyelvi funkciók megismerésével elmélyítik anyanyelvi ismereteiket, beleértve a verbális kapcsolattartás főbb típusait, az irodalmi és nem irodalmi stílusok körét, a különféle nyelvi stílusok és regiszterek főbb sajátosságait,
- fejlesztik azon a készségüket, hogy mind szóban, mind írásban kommunikálni tudjanak különféle kommunikációs helyzetekben, és figyelemmel tudják kísérni és a helyzet követelményeihez tudják igazítani kommunikációjukat,
- meg tudnak különböztetni és fel tudnak használni különféle típusú szövegeket,
- információkat tudnak keresni, gyűjteni és feldolgozni,
- különböző segédeszközöket alkalmaznak,
- érveiket a helyzetnek megfelelő módon, meggyőzően megfogalmazzák és kifejezik szóban és írásban,
- fejlesztik a kritikus és építő jellegű párbeszédre való hajlamot, az esztétikai minőség tiszteletét és az erre irányuló törekvést, valamint a másokkal fennálló kapcsolat iránti érdeklődést,
- tudatosítják a pozitív nyelvi attitűd szükségességét.

A tantárgy keretében különböző módon és eszközökkel a további hét kompetenciát is fejlesztjük.

1. Idegen nyelveken folytatott kommunikáció

Az idegen nyelveken folytatott kommunikáció nagyjából megegyezik az anyanyelven folytatott kommunikációval, hiszen a koncepciók, gondolatok, érzések, tények és vélemények megértésének, kifejezésének és értelmezésének szóban és írásban történő képességén alapul.

A diákok:

- fejlesztik a közvetítés és az interkulturális megértés készségét,
- szlovén és idegen nyelvi szókincsüket és funkcionális nyelvi ismereteiket összevetik anyanyelvükével, tudatosítják a hasonlóságokat és különbségeket,
- összehasonlítják a szlovén, valamint a célnyelvi társadalmi hagyományokat a magyar társadalmi hagyományokkal,
- pozitív viszonyt alakítanak ki más nyelvek iránt, tisztelik a kulturális sokféleséget, nyitottá válnak az interkulturális kommunikációra.

2. Matematikai és természettudományi kompetencia

A matematikai kompetencia a matematikai gondolkodás fejlesztésének és alkalmazásának képessége a mindennapok problémáinak megoldása érdekében.

A diákok:

- fejlesztik a logikus és térbeli gondolkodást, valamint az ilyen jellegű megjelenítést (pl. szerkezetek),
- természettudományos témájú szövegek olvasásával jobban megértik a természeti világot, a tudományos elméleteket, a technológia társadalmi előnyeit, korlátait és kockázatait,
- helyesírási készségük fejlesztésekor elmélyítik a számokra és mértékekre vonatkozó ismereteiket,
- fejlesztik a kritikus értékelés és kíváncsiság képességét, különösen a tudományos és technológiai fejlődés tekintetében az önmagukkal, családjukkal, közösségükkel és a globális problémákkal kapcsolatban.

3. Digitális kompetencia

A digitális kompetencia magában foglalja az információs társadalmi technológiák (IST) magabiztos és kritikus használatát a munka, a szabadidő és a kommunikáció terén.

A diákok:

- számítógép segítségével információkat (vissza)keresnek, értékelnek, tárolnak, előállítanak, bemutatnak és cserélnek,
- használják a főbb számítógépes alkalmazásokat, például a szövegszerkesztést, adattáblázatokat, adatbázisokat, információtárolást és -kezelést,
- fejlesztik az információ hitelességének és megbízhatóságának felismerőképességét, ismerik és tiszteletben tartják a használathoz tartozó jogi és etikai elveket,
- nyitottá válnak kulturális, társadalmi és/vagy szakmai célokat szolgáló közösségekben és hálózatokban való részvételre.

4. A tanulás elsajátítása

A tanulás elsajátítása az a képesség, amellyel az egyén a tanulásra törekszik és azzal foglalkozik, megszervezi saját tanulását, beleértve az idővel és információval való hatékony gazdálkodást is, mind az egyéni, mind a csoportos tanulás során.

A diákok:

- megismerik és elsajátítják a tantárgy speciális tanulási stratégiáit, felismerik saját erős és gyenge pontjaikat,
- fejlesztik a tanúláshoz szükséges alapvető készségeket: az írást, az olvasást, az IKT készségeket,
- fejlesztik koncentráció- és tervezőkészségüket, önértékelésüket, erősítik önbizalmukat,
- gyakorolják a csoportban való munkát és az együttműködést,
- fokozzák tudásvágyukat, a már elsajátított ismereteket különböző iskolai és élethelyzetekben alkalmazzák.

5. Szociális és állampolgári kompetencia

Magukban foglalják a személyi, személyközi és interkulturális kompetenciákat, és meghatározzák a viselkedés minden olyan formáját, amely arra teszi képessé az egyént, hogy hatékony és építő módon vegyen részt a társadalmi és szakmai életben.

A diákok:

- megismerik és betartják a (nyelvi) viselkedési szabályokat, törekednek az általánosan elfogadott (nyelvi) magatartás kialakítására,
- gyakorolják különféle környezetekben az építő jellegű kommunikációt, a toleráns magatartást, a különféle nézőpontok kifejezését és megértését,
- gyakorolják a másokkal való hatékony együttműködést, érdeklődést mutatnak a helyi és szélesebb közösséget érintő problémák megoldásában,
- fejlesztik a tárgyalókészséget és az együttérzési képességet,
- szereplések során gyakorolják a stressz kezelését, erősítik önbizalmukat,
- irodalmi művek olvasása során tudatosítják a nemek, népek, nyelvek közti egyenlőséget,
- megértik a nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kölcsönhatását,
- szövegek kapcsán bővítik ismereteiket aktuális eseményekről, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeiről,
- fejlesztik felelősségtudatukat.

6. Kezdeményező-készség és vállalkozói kompetencia

A kezdeményező-készség és vállalkozói kompetencia az egyén azon képességére utal, hogy elképzeléseit meg tudja valósítani. Ide tartozik a kreativitás, az innováció és a kockázatvállalás képessége, valamint azon képesség, hogy az egyén célkitűzései érdekében terveket készít és visz véghez.

A diákok:

- különböző tanulási technikák alkalmazásával fejlesztik tervezési, szervezési, vezetési, valamint együttműködési képességeket,
- fejlesztik kommunikációs, elemző- és értékelőképességüket,
- fejlesztik kezdeményezőképességüket, a kitartó feladatvégzés képességét,
- fejlesztik erős és gyenge pontjaik felismerésének képességét.

7. Kulturális tudatosság és kifejezőképesség

A kompetencia magában foglalja a különböző művészeti ágakban és különböző kifejezési formákban megjelenő erkölcsi tartalmak és esztétikai értékek befogadását.

A diákok:

- megismerik a helyi, a nemzeti és az európai kulturális örökség értékeit,
- megértik a régió kulturális és nyelvi sokféleségét, igényt tartanak annak megőrzésére,
- kialakítják a művek és előadások tiszteletének és élvezetének képességét,
- képességeiknek és érdeklődésüknek megfelelően különböző művészeti ágak, ill. kifejezési formák révén élnek az önkifejezés lehetőségével, egyben fejlesztik kreativitásukat,
- pozitív viszonyt alakítanak ki a kulturális sokféleség iránt,
- különböző ízlésitéleket ismernek meg,
- a művészi önkifejezés és a kulturális életben való részvétel révén finomítják esztétikai befogadóképességüket.

2.3 Kereszttantervi témák

---

1. Énkép, önismeret

Az iskola köteles olyan légkört biztosítani a diákok számára, amelyben biztonságban, elfogadottnak és sikeresnek érzik magukat. E tekintetben az osztályfőnökök mellett az anyanyelvtanárra hárul a legnagyobb felelősség, hiszen mind a tantárgy óraszám, mind jellege lehetővé teszi ezt. A diákok életkori sajátosságaiból következően azonban a tanár ne legyen tolakodó és túlzottan személyeskedő. Olyan kölcsönösen bizalmas viszonyt alakítson ki a diákokkal, amelyben tisztességtől tudja segíteni énképük egészséges alakulását. Segítse őket abban, hogy felismerjék belső értékeiket, hogy a feladatokat méltó kihívásnak tekintsék, a hibákat ne kudarcként éljék meg.

A diákok leginkább közös tevékenységben való részvétellel sajátíthatják el azokat a magatartási szabályokat és szokásokat, amelyek hozzásegítenek a környezetükhöz való pozitív viszonyulás formálásához.

2. Hon- és népismeret

A magyarórák keretében a diákok nemcsak nyelvi és irodalmi ismereteket szereznek, hanem ismerkednek a magyar történelemmel, honismerettel, művelődési élettel stb. A magyaróra a két-nyelvű iskolában a diákok identitástudata erősítésének legfontosabb színtere. Fontos, hogy a diákokban erősítsük anyanyelvükhöz és a magyarsághoz való egészséges és reális ragaszkodást.

Nemzetiségi létünkéből kifolyólag fontos, hogy a diákok ismereteket szerezzenek a helyi hagyományokról, a lakóhely múltjáról, a környék, a lakóhely kulturális és természeti értékeiről is.

3. Európai azonosságtudat

A diákokat a különböző kultúrák, különböző nemzetiségek elfogadására, a másság tiszteletére neveljük. Tudásukat személyes tapasztalatok felhasználásával, a nemzetközi együttműködésről szerzett információk segítségével gazdagítjuk. Ösztönözzük őket a társadalmi, történelmi eseményekről, jelenségekről és személyekről alkotott önálló vélemény megfogalmazására.

4. Lelki egészség

A diák lelki egészségét nagyban befolyásolja, hogyan alakulnak a kortársakkal való kapcsolataik, milyen a közösségben elfoglalt pozíciója, vannak-e barátai, tud-e barátságot fenntartani. Az anyanyelvtanár megfelelő szervezéssel és beszélgetésekkel segítheti az osztályközösségben az elfogadást, az együttműködési készséget, a kölcsönös segítségnyújtást. A lelki egészség alapvető eleme a más emberek, életmódok és szokások iránti nyitottság, a tolerancia, a tapintat és az empátia is. Ezeket tantárgyunk keretében eredményesen lehet fejleszteni.

3 FEJLESZTÉSI CÉLOK ÉS TANÍTÁSI TARTALMAK

3.1 Nyelvi nevelés

3.1.1 Beszédkészség, szóbeli szövegek alkotása és megértése

- A társas-társadalmi együttműködéshez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése.
  - A beszédhelyzetnek megfelelő kulturált nyelvi magatartás kialakítása.
  - A nem nyelvi kommunikáció, valamint a másik ember megértését és az önkifejezést elősegítő kommunikáció formálása, továbbfejlesztése.
  - A beszédkészségnek és a szóbeli szövegek megértésének fejlesztésével önismeretre, önbecsülésre, az ezen alapuló magabiztos fellépésre és mások személyiségének tiszteletére, véleményének megbecsülésére nevelés.
1. A diákok felismerik a kommunikációs folyamat összetevőit. Alkalmazkodnak a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben.
  2. Fejlesztik a pontos, érzékletes beszédet, gyakorolják a lényegkiemelést a beszédben. Törekednek a változatosságra, a beszédpartnerek figyelmének megragadására és lekötésére. Alkalmazkodnak a beszédpartnerek figyelmének, érdeklődésének változásaihoz.
  3. Elsajátítják a kifejező és érthető, nyelviileg igényes és helyes beszédet. Megfelelően gazdálkodnak a hangerővel. Megfigyelik és alkalmazzák a szünet, a hangsúly-, a beszédtempó- és a hangmagasságváltás, valamint a hanglejtés modulációjának használatában rejlő kommunikációs lehetőségeket. Biztonsággal alkalmazzák a szöveg tartalmát és a beszélő szándékát tükröző kiejtőmód eszközeit.
  4. Ismerik és tudatosan alkalmazzák a testbeszéd és az arcjáték néhány jelét. Törekednek a szemkontaktus tartására a beszédpartnerrel. Összehangoltan alkalmazzák a szóhasználatot, a szöveg hangzását és a gesztusokat különféle kommunikációs helyzetekben. Ismerik a szöveg tartalmát megerősítő és megkérdőjelező gesztusokat, és törekednek azok tudatos használatára. Megértik azokat a hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a tömegkommunikációban, verbális, hangzó és képi szövegekben.
  5. Képesek érvek felkutatására, rendszerezésére, vélemény, állásfoglalás kialakítására, továbbfejlesztésére, logikus gondolatmenet kialakítására. Törekednek a rendszeres önértékelésre és önkorrekcióna.
  6. Alkalmazzák és értékelik a különféle beszédműfajok kommunikációs technikáit hétköznapi kommunikációs helyzetekben, a tömegkommunikációban, verbális, hangzó és képi szövegekben.

Szövegtípusok:

ELBESZÉLŐ SZÖVEGEK	LEÍRÓ-ÁBRÁZOLÓ SZÖVEGEK	ÉRVELŐ-MEGGYŐZŐ SZÖVEGEK	EGYÉB SZÖVEGTÍPUSOK
<ul style="list-style-type: none"> • elbeszélés • beszámoló	<ul style="list-style-type: none"> • leírás • jellemzés • ismertetés	<ul style="list-style-type: none"> • vita (érvelés, élménykifejtés, magyarázat)	<ul style="list-style-type: none"> • felelet • hozzászólás • felszólalás • kiselőadás • alkalmi beszéd • hír • tudósítás • interjú • riport • hirdetés • reklám

3.1.2 Olvasás, írott szöveg megértése

- Az iskolai képzés szintjének megfelelő szövegértés, olvasási készség, értő olvasás, amely magában foglalja a korosztálynak megfelelő hangos és néma olvasást, a különböző tartalmú és rendeltetésű (magáncélú, hivatalos, publicisztikai, tudományos, szépirodalmi) szövegek megértését, a szövegekben megformált értékek felfogását, megítélését, kritikáját, illetve befogadását.
1. A diákok folyamatosan gyakorolják a szöveg minél teljesebb megértését biztosító hangos és néma olvasást.
  2. Megkülönböztetik a szó szerinti és a metaforikus jelentéseket, a szöveg alapján felismerik, megértik és értelmezik a ki nem fejtett tartalmakat. Bővítik, gyakorolják és alkalmazzák az olvasási stratégiák és szövegértési technikák ismeretét.
  3. Folyamatosan gazdagítják szókincsüket a nyelv minden rétegére kiterjedően, törekednek a különböző műveltségi területek szókincsének minél pontosabb használatára írásban és szóban.
  4. Feltárják és értelmezik a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetét és jelentésrétegeit. Megismerik és alkalmazzák a művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárásokat (pl. a kontextus, a téma, a műfaj megállapítása, új és ismert közléselem elkülönítése, logikai összefüggések felismerése, jelentésrétegek feltárása).
  5. Gyakorolják a stílusrétegek és jegyeik felismerését különböző rendeltetésű szövegekben, azokat alkalmazzák a szóbeli és írásbeli kommunikációban.
  6. Felismerik és értelmezik a szövegek kapcsolatát és különbségét (pl. utalások, nem irodalmi és irodalmi szövegek, tények és vélemények összevetése), ezt a képességet alkalmazzák elemző szóbeli és írásbeli műfajokban.

7. Összevetik a különböző olvasott véleményeket, felismerik, valamint szóban és írásban értelmezik, értékelik a különbségeket és hasonlóságokat.
8. Megismernek különböző nyelvi stílusrétegeket reprezentáló szövegeket, felismerik és értelmezik sajátosságait.

Szövegtípusok:

ELBESZÉLŐ SZÖVEGEK	LEÍRÓ-ÁBRÁZOLÓ SZÖVEGEK	EGYÉB SZÖVEGTÍPUSOK
<ul style="list-style-type: none"> • elbeszélés • beszámoló 	<ul style="list-style-type: none"> • leírás • jellemzés • ismertetés • ismeretterjesztő szöveg • használati utasítás • értekezés • esszé 	<ul style="list-style-type: none"> • magán- és hivatalos levél • meghívó • pályázat • kérvény • önéletrajz • jegyzőkönyv, emlékeztető • törvény, alapszabályzat, határozat • értesítés, közlemény • hír • tudósítás • interjú • riport • cikk • kritika, kommentár • hirdetés • reklám

3.1.3 Írásbeli szövegek alkotása, íráskép, helyesírás

- Az anyanyelvi írásbeliség normáinak megismerése, az európai és magyar kultúrában hagyományos, alapvető szövegtípusok elsajátítása.
  - A kreatív írás, az önkifejezés, az egyéni stílus fejlesztése.
  - Az életkornak megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, az anyanyelvi normákat követő helyesírás.
1. A diákok kialakítják az olvasható, esztétikus, hatékony egyéni írásmódot.
  2. A szövegalkotás során világosan fogalmazznak a hétköznapi és társadalmi (közösségi) élet minden fontos területén és műfajában.
  3. Fejlesztik és gyakorolják a nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek biztonságos alkalmazását az írásbeli szövegalkotásban. Tudatosan alkalmazzák a helyesírási tudnivalókat.
  4. Felkészülnek nagyobb anyaggyűjtésre, önálló munkát igénylő, terjedelmesebb szövegek írására, gyakorolják annak megalkotását.

Szövegtípusok:

ELBESZÉLŐ SZÖVEGEK	LEÍRÓ-ÁBRÁZOLÓ SZÖVEGEK	EGYÉB SZÖVEGTÍPUSOK
<ul style="list-style-type: none"> • elbeszélés • beszámoló	<ul style="list-style-type: none"> • leírás • jellemzés • ismertetés • értekezés	<ul style="list-style-type: none"> • vázlat • feleletterv • magán- és hivatalos levél • meghívó • pályázat • kérvény • önéletrajz • <i>jegyzőkönyv, emlékeztető</i> • értesítés, közlemény • hír • tudósítás • interjú • riport • <i>kritika, kommentár</i> • hirdetés • reklám

3.1.4 Ismeretek az anyanyelvről

- A mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása, a szövegre, annak jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében.
  - A nyelvnek kommunikációs közegként, eszközként és társadalmi jelenségként való értelmezése, annak felismerése, hogy a nyelv rendszer, hogy a nyelvnek anyanyelvként való birtoklása tartja össze a nyelvközösséget, közvetíti a világra vonatkozó tudást, hagyományt.
  - A nyelvi kultúra fejlesztése, birtoklása megalapozza a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárul megfelelő önértékelésük kialakulásához, önbecsülésük fejlesztéséhez, és biztosítja az igényes önkifejezés lehetőségét is.
1. A diákok önállóan alkalmazzák a nyelvtani ismereteket a nyelvi-nyelvhasználati jelenségek megközelítésében.
  2. Megállapítják a szöveg nyelvi egységeinek és szerkezeteinek jelentéséből, illetve a kommunikáció nem nyelvi eszközeiből és egyéb tényezőiből fakadó jelentéseket, jelentésviszonyokat; a szövegalkotásban alkalmazzák tapasztalataikat és a megszerzett ismereteket. Önállóan használják a jelentéstani és pragmatikai alapfogalmakat szövegek, kommunikációs események kritikai megközelítésében.

3. Megismerik a nyelvhasználat társadalmi jelenségként való (szociolingvisztikai) szemléletét, önállóan elemzik és értékelik a kommunikációs eseményeket és a szövegalkotást az elsajátított (szövegtani, jelentéstani-pragmatikai, stilisztikai, retorikai) ismeretek alkalmazásával. Különböző típusú és műfajú szövegek alkotása során alkalmazzák a megszerzett ismereteket.
4. Önállóan megoldanak (szóban és írásban) nyelvhelyességi problémákat. Kézikönyvek önálló használatával törekednek a jó helyesírású szöveg megírására.
5. Ismereteket szereznek a nyelvközösség és a nyelvi rendszer történetének főbb szakaszairól. Megismerik a magyar nyelv eredetét, a nyelvcsaládba tartozás bizonyító eljárásait.

TANÍTÁSI TARTALOM	FOGALMAK
<p><u>1. Általános nyelvi ismeretek</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • A nyelv mint jelrendszer • A közlésfolyamat tényezői és funkciói • A nem verbális kommunikáció • Kommunikáció és tömegkommunikáció • A nyelv rétegződése <p><u>2. Nyelv és társadalom</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • A magyar nyelv státusza • Változások a mai magyar nyelvben • A magyar nyelv helyzete a határon túli közösségekben <p><u>3. Helyesírás</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • A magyar helyesírás alapelvei • Az alapvető helyesírási szabályok: betűrend, rövid és hosszú magán- és mássalhangzók, egybe- és különírás, a tulajdon- és a köznevek, az idegen szavak írása, elválasztás, rövidítések és mozaikszók, a számok, a keltezés és a címzés, az írásjelek <p><u>4. Hangtan</u></p> <p>Hangképző szervek, a magyar hangrendszer</p> <ul style="list-style-type: none"> • A magánhangzók rendszere • A mássalhangzók rendszere • A hangok előfordulásának és találkozásának szabályszerűségei 	<p>jel, jelrendszer, nyelvi jel, fonéma, morféma, lexéma, metanyelv, nyelvtípusok, nyelvcsaládok, közlésfolyamat, a közlésfolyamat funkciói, a verbális és nem verbális kommunikáció; írott és beszélt nyelv, nyelvváltozatok, területi és társadalmi változatok, standard, normatív nyelvváltozat, irodalmi nyelv, köznyelv</p> <p>nemzeti nyelv, anyanyelv/első nyelv, második nyelv/környezetnyelv, idegen nyelv, többségi nyelv, kisebbségi nyelv, kétnyelvűség, <i>kettősnyelvűség</i>, <i>kevertnyelvűség</i>, <i>nyelvvésztés</i>, <i>szociolingvisztika</i></p> <p>kiejtés, szóelemzés, hagyomány, egyszerűsítés, betűrend, szótag, szótagolás, kis- és nagy kezdőbetű, mozgószabály</p> <p>hang, betű, magánhangzó, mássalhangzó, hangrend, illeszkedés, hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés, <i>jóhangzás</i>, <i>rosszhangzás</i></p>

5. Szótan

- A szófajok rendszere
- A szóelemek
- A szókészlet
- A szókincs bővítésének forrásai
- Az állandósult szókapcsolatok

6. Jelentés

- A jelentés és a jelentésváltozás
- Hangalak és jelentés viszonya

7. Mondattan

- A mondatok osztályozása
- A szó szerkezetek
- A mondatrészek
- Az összetett mondat
- A mondat hangsúly-, szünet-, hanglejtés- és szórendi viszonyai, illetőleg helyesírási kérdései

8. Szöveg

- A szöveg fogalma
- A szöveg szerkezete
- A szövegösszefüggés (kohézió)
- A cím és a szöveg kapcsolata
- Szövegfajták, szövegminőség, szövegtípusok (monologikus, dialógikus, leíró, elbeszélő, érvelő)

9. Stilisztika

- Stílus, stílusérték, stílusárnyalat
- A stílusrétegek és jellemzőik

10. Szövegtípusok

- A közéleti írásbeliség és szóbeliség szövegtípusai, műfajai
- A magán- és a nyilvános előszóbeli és írott kommunikáció, a dialógikus és a monologikus forma

ige, névszók: főnév, melléknév, számnév, névmás, igenevek: főnévi igenév, melléknévi igenév, határozói igenév, határozószók, viszonyzó: névelő, névutó, igekötő, kötőszó, segédige, módosítószó, mondatszók: indulatszó, felelő- és kérdőszó; kettős és hármas szófajúság; morféma, szótó, képző, jel, rag, egyalakú, többalakú toldalék; szókészlet, szókincs, eredeti, belső keletkezésű és kölcsönzó, jövevényzó, idegen szó; szóképzés, szóösszetétel, mozaikzó; frazéma, szólás, szóláshasonlat, közmondás, szállóige

egyjelentésű, többjelentésű, azonos és hasonló alakú szavak, rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak; hangutánzó és hangulatfestő szavak

egyszerű mondat, összetett mondat, tömondat, bővített mondat, hiányos mondat, tagolt és tagolatlan mondat, *modalitás*, állító, tagadó és tiltó mondat, szó szerkezet, hozzárendelő, alárendelő: tárgyas, határozós, jelzős, mellérendelő szó szerkezet, alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző; alárendelő összetett mondat, mellérendelő összetett mondat, többszörösen összetett mondat; hangsúly, hanglejtés, szórend

szöveg, szövegkohézió, *mikro- és makroszerkezet*, koherens szöveg, bekezdés, tételmondat, téma, réma; magáncélú és nyilvánosságnak szóló szövegek, elemző-meggyőző szövegfajták, iskolai közlésfajták; írott szöveg, beszélt nyelvi szöveg;

stílus, stílusérték, stílusárnyalat, stílusréteg, társalgási stílus, tudományos-szakmai stílus, publicisztikai stílus, hivatalos stílus, szépirodalmi stílus

Lásd a kijelölt szövegtípusokat; retorika

11. Nyelvtörténet

- A magyar nyelv eredete és a nyelvrokonság
- Nyelvtörténeti korszakok, nyelvemlékek

12. Könyv-, könyvtár és számítógéphasználat

- A magyar nyelv fontosabb szótárainak használata (elektronikus formában is)
- A könyvtári katalógusok, számítógépes adatbázisok, az internet szerepe az információszerezésben, témák feldolgozásában
- A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei

nyelvtörténet, nyelvrokonság, őshaza, alapnyelv, *előmagyar, ősmagyar kor, ómagyar kor, középmagyar, újmagyar kor, nyelvi változás, nyelvemlék*

címszó, értelmező kéziszótár, A magyar helyesírás szabályai, helyesírási szótárak, szinonimaszótár, idegen szavak szótára, elektronikus szótár, katalógus, *adatbázis, forrás, hivatkozás*

3.1.5 A tanulási képesség fejlesztése

- Az alapműveltség elsajátításához szükséges információk megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, ezen technikák megismerése, használatuk gyakorlása.
1. A diákok gyakorolják a verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtését, rendszerezését és felhasználását. Bővítik és gyakorolják könyvtárismeretüket.
  2. Az életkornak megfelelő önállósággal célszerűen használják a különböző információhordozókat.
  3. Megismerik és alkalmazzák az információ-felhasználás néhány további normáját (*pl. a források megjelölése, az idézés formai és etikai szabályai, jegyzetek készítése*).
  4. Önállóan vázlatot készítenek adott feladathoz, témához, a vázlat alapján különböző műfajú szövegeket alkotnak.
  5. Gyakorolják a verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk együttes kezelését, megértését (*illusztráció, ábra, tipográfia, grafikonok értelmezése a szövegösszefüggésben, szövegek vizuális elrendezése stb.*).
  6. Gyakorolják és önállóan alkalmazzák az összefoglalás eljárását (*pl. a lényeg kiemelése, időrend követése, adatok rendszerezése, álláspontok elkülönítése*).
  7. Gyakorolják az önálló jegyzetkészítést (*pl. kulcsszavak kiemelése, szerkezeti tagolás*).
  8. Felkészülnek az információ értékének, jelentőségének felismerésére, értékelésére, kritikájára.

3.2 Irodalmi nevelés

3.2.1 Fejlesztési célok

3.2.1.1 Az irodalom és az olvasó kapcsolata

- **Az irodalomnak mint valóságmodellnek és teremtett világnak, valamint az irodalomnak mint speciális kommunikációs folyamatnak a megértése.**
  - **Az irodalmi alkotások tágabb kontextusban való látása (pl. egy-egy téma változatainak, más művészeti ágakban való adaptációinak összehasonlítása).**
  - **Törekvés az önismeretre, önbecsülésre, mások személyiségének és véleményének tiszteltetésére.**
  - **A művelt, értő olvasóvá válás igénye.**
  - **Írói, költői gondolatok szöveghű felidézése.**
1. A diákok életkoruknak megfelelő szinten megértik, milyen élményeket, érzelmeket, jelentéseket közvetít az irodalom az egyének és a közösség számára.
  2. Ismereteket szereznek a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról és műveikről.
  3. Megvizsgálják, milyen hatása és olvasatai voltak néhány alpműnek a maga korában, mik az érintkezési pontjaik a kortársak műveivel, milyen a megítélésük az utókorban.
  4. Megismerik és bemutatják az irodalom és a társművészetek kapcsolatát néhány példa alapján.
  5. Az élményközpontú irodalomtanítás során kapcsolatot teremtenek a tananyag és személyes életproblémáik között.
  6. A diákokban tudatosodik a művelt, értő olvasóvá válás igénye.
  7. Irodalmi műveket/műrészteket tolmácsolnak, idézeteket alkalmaznak – a célnak és a szövegkörnyezetnek megfelelően – szóban és írásban.

3.2.1.2 Az irodalmi műveltség elsajátítása

- **Az irodalom folytonosságának és változó jellegének felismerése.**
- **Az alapvető korstílusok és műfajok ismerete, tájékozottság a magyar és világirodalom történetében, a magyar és az európai irodalom néhány kapcsolódási pontjában.**
- **Néhány író, költő portréjának bemutatása.**
- **Képesség a művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai elemeinek megértésére, megfogalmazására a tanult fogalmak használatával szóban és írásban.**
- **Ismerkedés az anyaország természeti és társadalmi jellemzőivel, folyamatos tájékozódás a magyar kulturális életben.**

1. A diákok megismerik az irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok lényeges jellemzőit, bemutatják őket szóban és írásban az elsajátított fogalmak alkalmazásával.
2. A műveket elhelyezik az irodalomtörténeti korszakokban és az alkotói életpályában.
3. Az epikai, lírai és drámai művekben különböző szövegelemző eljárásokkal, műfajelméleti ismeretek alkalmazásával feltárják az irodalmi alkotás jelentését, erkölcsi tartalmát és esztétikai hatóelemeit.

3.1 Az epikai művekben a diákok:

- felismerik az idő- és eseményszerkezetet,
- megkülönböztetik a szerzőt, az elbeszélőt és a szereplőket,
- érzékelik a nézőpontokat,
- azonosítják a beszédhelyzetet (látókört), értelmezik funkcióját az adott műben,
- felismerik az előreutalás és késleltetés szerepét,
- értelmezik a leírások szerepét,
- felismerik a jellemzés eszközeit, megismerik a jellemző hóstípusokat,
- megismernek, felfognak, elemeznek, értelmeznek, megvitatnak és értékelnek jellegzetes magatartásformákat, élet- és konfliktushelyzeteket, személyiségdilemmákat,
- érzékelik, felfogják és értékelik az emberi kapcsolatok szociális tartalmait,
- megfigyelik a világlátási változásokat, a társadalomkritika meglétét és a filozófiai hatásokat,
- megfigyelik és értelmezik az értékek átrendeződését, az értékkeresés és értékválság folyamatát, megfogalmazzák az egyes korszakok közti különbségeket.

3.2 A lírai művekben a diákok:

- megkülönböztetik a költő életrajzi alakját és a versben megszólaló „én”-t,
- bemutatják a vers beszédhelyzetét, a megszólító és a megszólított viszonyát,
- azonosítják a lírai kompozíció néhány meghatározó elemét, pl. a beszédhelyzetet, időszerkezetet, logikai szerkezetet,
- meghatározzák a lírai költemény hangnemét, témáját, műfaját és a vers típusát,
- felismerik a versritmus és a rímelés jellegét és hangulati hatását,
- felismerik és értelmezik a szóképeket és alakzatokat,
- megfigyelnek és összevetnek különböző korokban keletkezett alkotásokat tematikai, poétikai és kifejezőmódbeli szempontból.

3.3 A drámai művek kapcsán a diákok:

- meghatározzák a dráma műnemét és annak sajátosságait,
- meghatározzák a tragédia és a komédia, a tragikum és a komikum fogalmát,
- jellemzik a tragikus hőst és a komédia szereplőit,
- megismerik az idő-, tér- és cselekménykezelést,
- bemutatják a drámai konfliktust, az akció és a dikció viszonyát,
- megismerik a műfaji változásokat, megfigyelik a világlátási és filozófiai hatásokat,
- ismerkednek a dráma és a színház kapcsolatával.

4. A diákok irodalomtörténeti és -elméleti ismereteiket alkalmazva életkoruknak megfelelően irodalmi alkotásokat elemeznek, értelmeznek, összehasonlítanak szóban és írásban (tartalomismertetés, cselekményösszegzés, jellemzés, kreatív írás, irodalmi fogalmazás, értekező és elemző-értékelő iskolai irodalmi esszé stb).
5. A diákok tanulmányi kirándulás, színházlátogatás és a kortárs magyar irodalmi és művelődési étellel való ismerkedés során elmélyítik irodalmi és általános műveltségüket.

3.2.1.3 Az ítéliképesség, erkölcsi és esztétikai érzékenység, tudatosság fejlesztése

- **Az irodalmi alkotások révén az önismeret és az önkritikai érzék fejlesztése. A művek feldolgozásában a véleményeknek teret adó megbeszélés fejleszti a megértést és az együttérzési készséget, növeli az igazságérzetet, segíti az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogását, pozitív érzelmeket vált ki, fejleszti az esztétikai érzékenységet.**
  - **Az információhordozók felhasználása, a kutatási stratégiák alkalmazása, a források etikus felhasználása.**
1. A diákok felismerik, hogy az irodalmi alkotások feldolgozásakor szerzett tapasztalataik segíthetik őket az önmegértés és az önértelmezés, valamint mások véleménye mérlegelésének, megítélésének és elfogadásának folyamatában.
  2. Felismerik és azonosítják a művekben megjelenő szerepeket, csoportnormákat, viselkedési mintákat és értékeket.
  3. Megvitatnak eltérő és egymással szembesülő igazságokat, egyazon kérdésre adott különböző magatartásválaszokat.
  4. Megfigyelnek és megvitatnak jellegzetes tendenciákat, magatartásformákat a közelmúlt és a jelen problémáinak megítélése céljából.
  5. Állást foglalnak egy-egy mű szereplőjének vagy egészének értékrendjéről.
  6. Kiemelnek, alátámasztanak vagy cáfolnak saját érvekkel irodalmi alkotásokból, értelmezésekből vett gondolatokat, tételmondatokat.
  7. Megvizsgálják az értékrend és a beszédmód összefüggéseit.
  8. Felhasználják az alapvető információhordozókat a szükséges információ megkeresésére (nyomtatott és on-line katalógusok).
  9. Hatékonyan tervezik meg a kutatási stratégiákat, szükség esetén módosítják azokat.
  10. Törekednek a források etikus felhasználására (az idézett mű jelölése).

3.2.2 Tanítási tartalmak

Az óraszámok informatív jellegűek.

HO* házi olvasmány

I. osztály

TARTALOM, TÖRZSANYAG	FOGALMAK, ÖSSZEFÜGGÉ- SEK	KIEGÉSZÍTŐ, VÁLASZTHATÓ SZÖVEGEK	JAVASOLT TEVÉKENYSÉGI FORMÁK	TANTÁRGYKÖZISÉG ÉS SZEMLÉLTETÉS
Irodalomelméleti ismeretek, bevezetés az irodalomtanításba				
Irodalomelméleti ismeretek magyar és világirodalmi művek alapján 6 óra	művészet, valóság és fikció különbsége, irodalom, szépirodalom, szerző – mű – befogadó – jelentés, műnem, műfaj, líra, epika, dráma, elbeszélő, lírai én, műelemzés, műértelmezés, szövegköztiség	<i>Örkény István: Ballada a költészet hatalmáról,</i> <i>Bodor Ádám: Kikötő, este,</i> <i>Takács Zsuzsa: Jancsi és Juliska,</i> <i>Weöres Sándor: A vers születése,</i> <i>József Attila: Reménytelenül,</i> <i>Elmegyek, elmegyek (népdal),</i> <i>Baudelaire: Az albatrosz,</i> <i>Kosztolányi Dezső: Levél a könyvről</i>	a meglévő tapasztalatok és ismeretek mozgósítása, ismeretbővítés, beszélgetés, lírai és epikai szöveg értelmezése, szakaszos olvasás, jóslás, összevetés, kreatív írás	olvasói tapasztalatok, Marc Chagall: Cirkusz, Pablo Picasso: Akrobatacsalád, Ghirlandaio: Az öregember és a kisfiú, Grimm: Jancsi és Juliska

Mítosz – mitológia				
<p>Európai mítoszkörök Az ősi magyar hitvilág</p> <p>4 óra</p>	<p>mítosz, mitológia, mitikus világkép, mítoszkörök, kultusz, emberszerű istenvilág, samanizmus, világfa</p>	<p><i>Kalevala (részletek), Istenek születése, Prométheusz, Apollón és Daphne, Dionüszosz és Ampelosz, Álmos, az első vezér</i></p>	<p>az előzetes tudás előhívása, kooperatív munka, gyűjtő- és kutatómunka párban vagy csoportosan, a tankönyvi olvasmány önálló feldolgozása és megbeszélése, önálló és közös olvasás, szövegfeldolgozás, a szerzett ismeretek alkalmazása, illusztrációkészítés</p>	<p>Hoppál Miklós: Sámánok (képanyag), Arthur Cotterell: Képes mitológiai enciklopédia, Trencsényi-Waldaphel Imre: Görög regék</p>
Az antikvitás irodalma				
<p>A görög és a római irodalom történelmi, szellemi, művészeti környezete</p> <p>Homérosz: Ilíász (I., 1-7., XXIV., 480-595.) Homérosz: Odüsszeia (I., 1-21., XXI., 63-100, 404-434.)</p>	<p>ókor, antikvitás, homo mensura</p> <p>eposz, eposzi kellékek, hőseszmény, trójai mondakör</p>	<p><i>Vergilius: Aeneis (részlet)</i></p>	<p>az előzetes tudás mozgósítása, kooperatív munka, kutatómunka</p> <p>párban vagy csoportban ismeretszerzés forrásmunkák felhasználásával, cselekményvázlat és jellemterkép készítése, szövegrészek közös olvasása és megbeszélése, újságkészítés (tudósítás, interjú) a trójai háború vagy Odüsszeusz útjának eseményeiről</p>	<p>Az antik világ, Corvina Kiadó, 1989, http://www.google.com (görög vázaképek)</p>

<p>Szapphó: Aphroditéhoz</p>	<p>lírai személyesség, himnusz, idősíkváltás</p>	<p><i>Anakreón:</i> <i>Gyűlölködés... Borsdal</i></p>	<p>a himnusz műfaji jellemzőinek vizsgálata (beszédhelyzet, téma, szerkezet, nyelvi regiszter) tanári segítséggel</p>	
<p>Szophoklész: Antigoné (HO)*</p>	<p>görög színház és dráma, Dionüosz-kultusz, thébai mondakör, <i>hübrisz</i>, a dráma szerkezete, akció, dikció, monológ, dialóg, tragédia, tragikum, tragikus hős, katarzisz</p>	<p><i>Szophoklész:</i> <i>Óidipusz király</i></p>	<p>drámaolvasási és színházi tapasztalatok összegyűjtése, drámai szöveg önálló olvasása, az ismeretek önálló bővítése tankönyvi szöveg feldolgozásával, a drámai viszonyrendszer feltárása, az eltérő magatartásformák és igazságok jellemzése, értékelése, vita, szövegalkotás, drámajáték</p>	<p>az epidauroszi színház,</p>
<p>Horatius: Licinius Murenához</p> <p>9 óra</p>	<p>óda, arany közép, retorikus szerkezet, érvelés, hajótoposz</p>	<p><i>Catullus: Gyűlölködés és szeretek,</i> <i>Vergilius: IX. ecloga</i></p>	<p>önálló olvasás, közös értelmezés, véleményalkotás, versértelmezés, magatartásformák vizsgálata</p>	<p>Alkaios: A hajó, Radnóti Miklós eklogái</p>

A Biblia

Jónás próféta,
23. zsoltár,
A tékozló fiú

5 óra

Biblia, Ószövetség,
Újszövetség,
bibliafordítások,
bibliai történet,
Éden, próféta,
zsoltár, evangélium,
példázat, apostol

teremtéstörténet,
Jézus születése,
Káin és Ábel,
József története,
passiótörténet,
A szeretetről,
T. Mann: József és
testvérei

kutató- és gyűjtő-
munka, az ismeretek
önálló bővítése
tankönyvi szöveg
feldolgozásával, bib-
liai történetek közös
és egyéni olvasása,
vázlatkészítés, embe-
ri alapsituációk feltá-
rása a szövegolvasás
alapján, portfólió
készítése, kreatív írás

Hieronymus Bosch: A
paradicsom,
Michelangelo Buonarroti:
Kíűzetés a paradicsomból,
egyéb művek a diákok
gyűjtéséből

A középkor irodalma

A középkor
irodalmának
történelmi,
szellemi és
művészeti
környezete

Dante: Isteni
színjáték (I., 1-60.,
III., 1-18., V. ének:
73-142.)

Halotti beszéd és
könyörgés,
Ómagyar Mária-
siralom

6 óra

a középkor fogalma,
világképe, egyházi
és világi irodalom,
irodalmi műfajok,
kódex, román és
gótikus stílus,
gregorián

a középkor
enciklopédiája,
túlvilági utazás,
allegorikus
kifejezőmód,
számmissztika

nyelvemlék, a
szövegemlék
jellemzői

*Assisi Szent Ferenc:
Naphimnusz,
Walter von der
Vogelweide: Ő jaj,
hogy eltűnt minden,
Carmina Burana
(részletek),
Villon: Jó tanítás
balladája a rossz
életűeknek*

Margit-legenda

a tanár által kijelölt
feladatok megoldása
kooperatív munkával,
párban vagy
kis csoportban,
a tanultak
prezentációja

ismeretbővítés,
tankönyvi szöveg
szempontok szerinti
feldolgozása otthoni
munkával, a tanultak
alkalmazása a
szövegrészek
feldolgozása során

kutató- és
gyűjtőmunka,
fürtábra készítése,
szövegfeldolgozás
szempontok szerint

részletek Franco Zeffirelli
Napfivér, holdnóvér című
filmjéből,
részlet A rózsza neve című
filmből,
Hieronymus Bosch-képek,
Carl Orff: Carmina Burana,
gregorián énekek,
a Kaláka együttes Villon-
lemeze,
Salvador Dalí-illusztrációk
az Isteni színjátékhoz

Kosztolányi Dezső: Halotti
beszéd,
Márai Sándor: Halotti
beszéd

A reneszánsz irodalma

<p>A reneszánsz irodalmának történelmi, szellemi és művészeti környezete</p>	<p>reneszánsz, humanizmus, reformáció, természetesség, harmónia</p>		<p>az előzetes ismeretek mozgósítása, a tankönyvi szöveg feldolgozása párokban, vázlatírás, közzététel, az olvasottak közös megbeszélése közös olvasás és értelmezés megadott szempontok mentén, reneszánsz vonások kiemelése a műfaji jellemzők felelevenítése, kiegészítése és alkalmazása közös műértelmezésben</p>	<p>Sandro Botticelli: Vénusz születése, Jan Van Eyk: Az Arnolfini házaspár, Dan Brown: A Da Vinci-kód</p>
<p>Petrarca: Ti szerencsés füvek ...</p>	<p>Daloskönyv, szonett</p>	<p><i>Cervantes: Don Quijote</i></p>	<p>az előzetes ismeretek mozgósítása, gyűjtőmunka, önálló olvasás, ismeretbővítés tankönyvi szöveg feldolgozásával, a drámai viszonyrendszer feltárása és értelmezése, az eltérő magatartásformák, nézőpontok jellemzése, értékelése, véleményformálás, viszonyháló, érvelés, vita, szövegalkotás, drámajáték az előzetes tudás összegyűjtése,</p>	<p>részletek Franco Zeffirelli Romeó és Júlia c. filmjéből és a Szerelmes Shakespeare című filmből</p>
<p>Boccaccio: Dekameron (Ötödik nap, kilencedik novella)</p>	<p>novella, összetett elbeszélői helyzet, reneszánsz értékrend</p>	<p><i>Shakespeare: Hamlet</i></p>		
<p>Shakespeare: Romeo és Júlia (HO)</p>	<p>az angol reneszánsz színház és dráma, konfliktusos dráma, változatok a szerelemre, reneszánsz vonások</p>			

A humanizmus és a reformáció Magyarországon	udvari, főúri reneszánsz, nemzeti kultúra		műveltségbővítés csoportmunka keretében, prezentáció	www.sulinet.hu
Janus Pannonius: Búcsú Váradtól, Pannónia dicsérete	elégia, epigramma, <i>latinnyelvűség</i> , <i>búcsúvers</i> , humanista értékrend, refrén, költői öntudat	<i>Janus Pannonius: Egy dunántúli mandulafáról</i>	közös olvasás, verselemzés, értelmezés, a reneszánsz vonások feltárása	
Balassi Bálint: Hogy Júliára találá... 14 óra	őnelemző lírai személyiség, <i>énekvers</i> , szerelmi líra	<i>Balassi Bálint: Egy katonaének, Adj már csendességet...</i>	közös olvasás, verselemzés, értelmezés, a reneszánsz vonások feltárása	

A barokk irodalma

A barokk irodalmának történelmi, szellemi és művészeti környezete, a korszak magyar irodalma	barokk, rokokó, ellenreformáció, jezsuita rend, jellemző műfajok	<i>részletek Pázmány Péter hitvitázó irataiból, prédikációiból, Mikes Kelemen: Törökországi levelek (pl. a 108. levél)</i>	műveltségbővítés otthoni, önálló tankönyvi szöveg feldolgozásával, órai megbeszélés	www.sulinet.hu
Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem (I., 7-24., II., 78-86., XV., 96-108.) 3 óra	barokk eposz, heroizálás, <i>Krisztus katonája</i> , erkölcsi győzelem		egyéni, pár- és frontális munka, cselekményvázlat készítése, szakaszos olvasás, szövegelemzés, értelmezés	

A francia klasszicista dráma

Molière: Tartuffe (HD) 3 óra	francia klasszicista színház és dráma, komédia, komikum, értékkonfliktus, <i>rezonőr</i>		drámai szöveg önálló olvasása, műveltségbővítés tankönyvi szöveg otthoni feldolgozásával, a drámai viszonyrendszer feltárása és motivációinak vizsgálata, az eltérő nézőpontok és magatartásformák értelmezése és értékelése, véleményformálás, szövegalkotás, drámajáték, jelmezterv készítése	
---------------------------------	--	--	---	--

II. osztály

TARTALOM, TÖRZSANYAG	FOGALMAK, MŰELEMZÉSI SZEMPONTOK	KIEGÉSZÍTŐ, VÁLASZTHATÓ SZÖVEGEK	JAVASOLT TEVÉKENYSÉGI FORMÁK	TANTÁRGYKÖZISÉG ÉS SZEMLÉLTETÉS
A felvilágosodás irodalma				
A felvilágosodás irodalmának történelmi, szellemi és művészeti környezete	felvilágosodás, istenfelfogások, <i>racionalizmus</i> , <i>empirizmus</i> , klasszicizmus, szentimentalizmus, enciklopédia	<i>Rousseau: Értekezés az emberek közötti egyenlőtlenségről és alapjairól</i> , <i>Voltaire: Candide</i>	műveltségbővítés, csoportmunka: a tankönyvi szöveg önálló olvasása, megbeszélése, vázlatkészítés, a felmerült kérdések tisztázása tanári segítséggel, olvasás,	a korszak festészetének, zeneművészetének és építészetének jelentősebb alkotói

J. W. Goethe: Faust (részletek)	német klasszika, Sturm und Drang, drámai költemény, fausti ember, <i>szereződés az ördöggel</i>	<i>Goethe: Az ifjú Werther szenvedései, Vándor éji dala, Schiller: Az örömhöz</i>	szövegértelmezés, közös megbeszélés, vita, érvelés ismeretbővítés, közös olvasás, a mű kérdéseinek értelmezése olvasott részletek alapján	részlet Szabó István Mephisto című filmjéből, Beethoven: IX. szimfónia, IV. tétel (Örömóda)
A magyar felvilágosodás irodalmának történelmi, szellemi, művészeti környezete	a magyar felvilágosodás jellemzői, irodalmi élet, programok, röpirat	<i>Bessenyei György: Magyarság (részlet), Batsányi János: A franciaországi változásokra</i>	műveltségbővítés kooperatív munkával: a tankönyvi szöveg feldolgozása, a tanultak prezentálása	
Kazinczy Ferenc: Jót s jól	nyelvújítás, ortológus, neológus	<i>Kazinczy Ferenc: Tövisék és virágok, Kármán József: Fanni hagyományai (részlet), Csokonai Vitéz Mihály: Dorottyia</i>	ismeretbővítés párban, az olvasottak közös megbeszélése	Kosztolányi Dezső: Kazinczy
Csokonai Vitéz Mihály: Az estve	portré, gondolati óda, piktúra, szentencia		egyéni munka: költői portré készítése, az olvasottak megbeszélése, szövegértelmezés párban megadott szempontok mentén, közös megbeszélés	
A Reményhez	összetett műfaj, létösszegzés			
Berzsenyi Dániel: A magyarokhoz I., A közelítő tél 15 óra	portré, közösségi óda, beszédhelyzet, idő- és értékszembesítő vers elégia, időszembesítő költemény, évszaktoposz	<i>Berzsenyi Dániel: A magyarokhoz II.</i>	egyéni munka: költői portré készítése a tankönyvi szöveg feldolgozásával, az olvasottak megbeszélése, olvasás és versértelmezés megadott szempontokkal és tanári irányítással, versértelmezés csoportos munkaformában	Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem Szimbólumtár: a koszorútoposz lehetséges jelentései

A romantika irodalma

<p>A romantika irodalmának történelmi, szellemi és művészeti környezete</p>	<p>romantika, stílusjegyei, nemzeti romantikák</p>		<p>az előzetes tudás feltérképezése, összegyűjtése, csoportosítása, a tankönyvi szöveg önálló olvasása párokban, mozaikkal, vázlatírás, közzététel, az olvasottak közös megbeszélése, a szövegfeldolgozás során a „byroni hős” jellemzőinek meghatározása, versértelmezés csoportos munkaformában</p>	<p>www.sulinet.hu, Sztevanovity Zorán: Romantika, részletek Chopin- és Liszt-zeneművekből, a romantikus festészet képviselői</p>
<p>Byron: Childe Harold zarándoklása (részlet)</p>	<p>„byroni hős”, világfájdalom</p>	<p><i>P. B. Shelley: Óda a nyugati szélhez, J. Keats: Óda egy görög vázához, Prešeren-versek</i></p>		
<p>Heine: A dal szárnyára veszek</p>	<p>dal, a költészet hatalma</p>			
<p>A. S. Puskin: Anyegin (H0)</p>	<p>verses regény, irónia, szándékolt töredékesség, felesleges ember</p>		<p>a verses regény önálló olvasása, az ismeretek önálló bővítése tankönyvi szöveg feldolgozásával, a szereplők jellemzése és összevetése, az eltérő magatartásformák értékelése; véleményformálás, érvelés, portfólió készítése</p>	<p>részletek a Fiennes-testvérek filmváltozatából</p>

<p>A magyar romantika történelmi, szellemi és művészeti környezete</p>	<p>reformkor és romantika, népiesség, irodalmi élet</p>		<p>az előzetes tudás összegyűjtése, a tankönyvi szöveg feldolgozása csoportmunkában a mű kérdésirányának megbeszélése, a dráma elemzése, értelmezése szövegrészek szakaszos feldolgozásával, a szereplők jellemzése, indítékaiknak feltárása, a tragikum értelmezési lehetőségeinek megvitatása</p>	<p>Benczúr Gyula: Vajk megkeresztelése, részlet Erkel Ferenc Hunyadi László c. operájából, Erkel: Bánk bán</p>
<p>Katona József: Bánk bán (részletek)</p>	<p>nemzeti dráma, többszintű konfliktus, jellemelek rendszere</p>			
<p>Kölcsey Ferenc: Himnusz</p>	<p>portré, klasszicizmus, nemzeti romantika, nemzeti himnusz, a bűn és a bűnhődés motívuma</p>	<p><i>Kölcsey Ferenc: Huszt, Parainesis Kölcsey Kálmánhoz (részlet)</i></p>	<p>egyéni munka: költői portré készítése, az előzetes tudás mozgósítása, versértelmezés csoportos munkaformában, közös megbeszélés</p>	

<p>Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde (részletek)</p> <p>Szózat</p>	<p>portré, népiesség és romantika, drámai költemény, allegorikus alakok, archetípusok, létfilozófiai kérdések</p> <p>közösségi óda, retorikus szerkezet, időszembesítés, pátosz</p>	<p><i>Vörösmarty Mihály: A merengőhöz, Ábránd, A Guttenberg- albumba, Gondolatok a könyvtárban, Előszó, A vén cigány</i></p>	<p>költői portré készítése párban, prezentáció, szövegrészek olvasása, közös elemzése és értelmezése</p> <p>közös értelmezés, a mű összevetése a Himnusszal közösen keresett szempontok mentén</p>	<p>Egressy Béni: Szózat</p>
<p>Petőfi Sándor: Szabadság, szerelem..., A XIX. század költői, Nemzeti dal, A puszta, télen, Szeptember végén, Az apostol (HO)</p>	<p>portré, romantika és népiesség, ars poetica, forradalmi látomásköltészet, retorikus szerkezet, utópisztikus prog- ram, tájéleíró költemény, látószög, hitvesi líra, elbe- szélő költemény, apostol, a hős történelemszémle- lete, belső monológ, romantikus nyelv</p>	<p><i>Petőfi Sándor: A borozó, Megy a juhász száráron..., Fa leszek, ha..., A természet vadvirága, Pató Pál úr, Befordultam a konyhára, Egy estém otthon, Az Alföld, Sors, nyiss nekem tért..., Egy gondolat bánt engemet..., Minek nevezzetek?, Beszél a fákkal a bús őszi szél</i></p>	<p>az előzetes ismeretek összegyűjtése, a tankönyvi szöveg alapján alkotói portré készítése párban, prezentáció a versek elemzése, értelmezése párban vagy csoportmunkában, megadott szempontok szerint, ill. közös értelmezés megadott szempontok alapján; előzetes olvasás, portfólió készítése: műfaj, szerkezet, beszédhelyzet, elbeszélői nézőpont, apostol, megváltozott történelemszémlelet; prezentáció, érvelés, vita</p>	<p>Lotz Károly: Pusztai táj</p>

<p>Arany János: Toldi estéje (HD)</p>	<p>portré, népies és nemzeti költészet, elbeszélő költemény, értékkonfliktus</p>	<p><i>Arany János: Letésem a lantot, Az örök zsidó, Szondi két apródja, Mindvégig</i></p>	<p>az előzetes ismeretek összegyűjtése, rendszerezése, a tankönyvi szöveg alapján alkotói</p>	
<p>Ágnes asszony</p>	<p>egyszólamú és többszólamú ballada, lélektani és történelmi ballada, keretes szerkezet, bűn és bűnhődés, epilógus, létösszegző vers, úttoposz, önirónia</p>		<p>portré készítése, prezentáció, az otthon olvasottak közös megbeszélése</p>	
<p>Epilógus</p>			<p>előzetes olvasás, közös értelmezés megadott szempontok mentén, véleményalkotás, vita, érvelés, szövegalkotás; a ballada közös értelmezése, drámajáték; versértelmezés</p>	
<p>Jókai Mór: Az aranyember (részletek)</p>	<p>portré, romantikus regény, vívódó, fejlődő hős, romantikus és realista jegyek</p>	<p><i>Jókai Mór: Fekete gyémántok, A kőszívű ember fiai</i></p>	<p>egyéni munka: írói portré készítése, közélettel, szövegrészek otthoni olvasása, a mű közös értelmezése: tér- és időviszonyok, cselekmény, karakterek és motivációik, kérdésfeltevés, romantikus és realista jegyek vizsgálata, szövegalkotás</p>	<p>részletek Várkonyi Zoltán filmadaptációjából</p>
<p>35 óra</p>				

III. osztály

TARTALOM, TÖRZSANYAG	FOGALMAK, MŰELEMZÉSI SZEMPONTOK	KIEGÉSZÍTŐ, VÁLASZTHATÓ SZÖVEGEK	TEVÉKENYSÉGI FORMÁK	TANTÁRGYKÖZISÉG ÉS SZEMLÉLTETÉS
<p>Madách Imre: Az ember tragédiája (HO)</p> <p>4 óra</p>	<p>drámai költemény, alapkérdései, bibliai színek, történeti színek, a színek eszmevilága, a főszereplők</p>		<p>otthoni olvasás előzetes szempontok alapján, műfaj-tematikus ismeretek mozgósítása, szöveghasználat, csoportmunkával, műértelmezés, szemléltető-összefoglaló ábra készítése, a felmerülő kérdések közös megbeszélése</p>	<p>Goethe: Faust Vörösmarty: Csongor és Tünde</p>
A századvég irodalmából				
<p>A korszak irodalmának történelmi, szellemi, művészeti környezete</p> <p>Stendhal: Vörös és fekete (részletek) vagy Honoré de Balzac: Goriot apó (részletek)</p>	<p>romantika és realizmus viszonya, realizmus, naturalizmus, a francia és az orosz realizmus jellemzői</p> <p>karrierregény, lélektani regény, átváltozástörténet, a regénytér kompozíciós szerepe; regénytér, regényidő, elbeszélői módszerek</p>	<p><i>Flaubert: Bovaryné,</i> <i>Zola: Patkányfogó</i></p>	<p>az előzetes tudás mozgósítása, műveltségbővítés a tankönyvi szöveg feldolgozásával párban, közös megbeszélés</p> <p>szövegrészek otthoni olvasása, az előzetes tudás és a meglévő olvasói tapasztalatok mozgósítása, regényelemzés párban a tankönyvi szöveg feldolgozásával megadott szempontok szerint, közzététel</p>	<p>Courbet: Kötőrők</p>

<p>Gogol: A köpönyeg</p>	<p>csinovnyik, groteszk, tragikomikum, fantasztikum, hangnemkeveredés</p>		<p>otthoni olvasás, elemzés, értelmezés megadott szempontok szerint, közös megbeszélés, értékelés, érvelés, kreatív írás</p>
<p>Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés (részletek)</p>	<p>eszmeregény, polifonikus regény, szereplői tudat</p>		<p>otthoni olvasás, regényelemzés megadott szempontok szerint pár- és csoportmunkában, közzététel</p>
<p>A. P. Csehov: Sirály vagy Henrik Ibsen: Babaszoba (H0)</p>	<p>drámaiatlan dráma, látzatvilág, a sirály-szimbólum, analitikus dráma, színmű</p>	<p><i>Csehov: A csinovnyik halála, Tolsztoj: Ivan Iljics halála, Háború és béke, Anna Karenina</i></p>	<p>önálló olvasás, az előzetes tudás aktivizálása, idő-, tér- és cselekményszerkezet vizsgálata, a szereplői motivációk és a drámai viszony(váltás)ok feltárása, magtartásformák és igazságok mérlegelése, álláspont kialakítása, megvédése, a szimbólum értelmezése</p>
<p>Mikszáth Kálmán: Az a fekete folt 16 óra</p>	<p>portré, a mikszáthi elbeszélés jellemzői, paraszthős, beszédhelyzet és idősíki, az elbeszélés műveletei</p>	<p><i>Mikszáth Kálmán: Bede Anna tartozása, Beszterce ostroma</i></p>	<p>otthoni olvasás, az előzetes tudás és a meglévő olvasói tapasztalatok mozgósítása, műértelmezés, véleményalkotás, érvelés</p>

A klasszikus modernség irodalma

<p>A klasszikus modernség világ- és emberképe, szellemiségének alakítói, művészeti irányzatai</p>	<p>klasszikus modernség, <i>a világ töredékezetségének és a személyiség osztottságának tapasztalata</i>, szimbolizmus, impresszionizmus, l'art pour l'art, szecesszió, dekadencia</p>	<p><i>Verlaine: Őszi chanson,</i> <i>Rimbaud: A részeg hajó,</i> <i>Mallarme: Tengeri szél,</i> <i>Rilke: A párdúc,</i> <i>Whitman: Hallom Amerika dalát</i></p>	<p>műveltségbővítés, önálló ismeretszerzés: a tankönyvi szöveg feldolgozása, megbeszélés párban vagy kis csoportban, közzététel</p>	<p>impresszionista festők alkotásai</p>
<p>Baudelaire: Kapcsolatok 3 óra</p>	<p>programvers, szimbolizmus, szinesztézia, toposzok</p>		<p>verselemzés, a líra új kifejezésmódbeli jellemzőinek azonosítása a versben tanári segítséggel</p>	

Portrék a Nyugat első nemzedékéből

<p>A magyar klasszikus modernség irodalmának történelmi, szellemi, művészeti környezete</p>	<p>művelődéstörténeti áttekintés, Nyugat</p>	<p><i>Juhász Gyula: Milyen volt..., Anna örök,</i> <i>Tóth Árpád: Körúti hajnal, Esti sugárkoszorú</i></p>	<p>gyűjtőmunka, az előzetes tudás mozgósítása, műveltségbővítés a tankönyvi szöveg feldolgozásával párban, közös megbeszélés</p>	<p>a diákok által az interneten gyűjtött anyag: korabeli képeslapok, városképek, folyóiratok stb</p>
<p>Ady Endre: Góg és Magóg fia vagyok én..., A Hortobágy poétája, Héja-nász az avaron, Őrizem a szemed, A Sion-hegy alatt, Nekünk Mohács kell,</p>	<p>portré, szimbolista-szecessziós látásmód, lírai ars poetica és programadás, váteszszerep, látomászerű tájvers, Léda-versek, Csinszka-versek, istenes versek, magyarság-versek,</p>	<p><i>Ady Endre: Új vizeken járok,</i> <i>A Halál rokona,</i> <i>Elbocsátó szép üzenet,</i> <i>Magyar jakobinus dala,</i> <i>Az eltévedt lovas</i></p>	<p>az előzetes ismeretek összegyűjtése, rendszerezése, a tankönyvi szöveg alapján alkotói portré készítése, prezentáció, versek olvasása, elemzése és értelmezése megadott szempontok szerint egyénileg, párban és közösen</p>	<p>a magyar impresszionizmus, eklektika és szecesszió neves alkotásai</p>

<p>Babits Mihály: Ősz és tavasz között, Jónás könyve</p>	<p>portré, filozófiai líra, évszaktoposz, szövegművelés, számadáshelyzet, bibliai szöveggyűjtés, parafrázis, elbeszélő költemény, küldetés és erkölcsiség, önvallomás, önirónia, nyelvi humor, archaizálás</p>	<p><i>Babits Mihály: Esti kérdés, Fortissimo, Húsvét előtt, Jónás imája</i></p>	<p>az előzetes tudás mozgósítása, a tankönyvi szöveg alapján alkotói portré készítése kooperatív tanulással, közzététel, közös verselemzés és értelmezés otthoni munka: olvasás, újraolvasás, gyűjtőmunka, összehasonlítás, közös elemzés és értelmezés</p>	<p>Jónás története (bibliai szöveg)</p>
<p>Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség Édes Anna (HO)</p>	<p>portré, létértelmező vers, vallomásos és visszatekintő beszédhelyzet, vendégléttudat társadalmi és lélektani regény, keretes szerkezet, <i>legendaképzés</i>, lélektaniség, elidegenedettség-tapasztalat</p>	<p><i>Kosztolányi Dezső: Akarsz-e játszani, Boldog, szomorú dal, Halotti beszéd, Esti Kornél</i></p>	<p>az előzetes tudás mozgósítása, a tankönyvi szöveg alapján alkotói portré készítése kooperatív tanulással, közzététel, verselemzés szakaszos olvasással;</p>	<p>Részlet(ek) Fábri Zoltán filmjéből</p>
<p>Móricz Zsigmond: Tragédia Rokonok (részletek) 30 óra</p>	<p>portré, realizmus, naturalizmus, lélektaniség, történetelvűség, folyamatos idővezetés, drámaiság, szabad függő beszéd, társadalmi regény, dzsentrizmus, típussteremtés, regényidő, regénytér, anekdotikus jelleg, rokoni világ</p>	<p><i>Móricz Zsigmond: Barbárok, Szegényemberek</i></p>	<p>a tankönyvi szöveg alapján alkotói portré készítése, otthoni olvasás előzetes szempontok szerint, csoportmunka: elemzés, értelmezés, prezentáció, a regény közös elemzése, értelmezése, érvelés, vita, kreatív írás</p>	<p>Szabó István Rokonok c. filmje</p>

IV. osztály

TARTALOM, TÖRZSANYAG	FOGALMAK, MŰELEMZÉSI SZEMPONTOK	KIEGÉSZÍTŐ, VÁLASZTHATÓ SZÖVEGEK	TEVÉKENYSÉGI FORMÁK	TANTÁRGYKÖZISÉG ÉS SZEMLÉLTETÉS
Portrék a világirodalomból				
Az avantgárd és irányzatai	avantgárd, kubizmus, futurizmus, expresszionizmus, dadaizmus, szürrealizmus, konstruktivizmus	<i>Paul Éluard: Szemed íve,</i> <i>V. I. Majakovszkij: Nadrágba bújt felhő,</i> <i>Kassák Lajos: Mesteremberek</i>	műveltségbővítés, önálló ismeretszerzés: a tankönyvi szöveg feldolgozása kooperatív tanulással, megbeszélés párban vagy kis csoportban, közzététel a tanultak alkalmazása, közös versértelmezés	híres festők alkotásai www.sulinet.hu (avantgárd)
Guillaume Apollinaire: A megsebzett galamb és a szökőkút	képvers, újítás és hagyomány			
A 20. sz. irodalmának történelmi, szellemi, művészeti környezete	újklasszicizmus, neoavantgárd és posztmodern, hagyomány és új kapcsolata, válságtapasztalat, egzisztencializmus	<i>T. S. Eliot: A mágusok utazása,</i> <i>F. G. Lorca: Tánc,</i> <i>Szerenád,</i> <i>Marcel Proust: Az eltűnt idő nyomában,</i> <i>James Joyce: Ulysses,</i> <i>Sartre: A fal,</i> <i>Thomas Mann: Tonio Kröger,</i> <i>Hemingway: Az öreg halász és a tenger</i>	műveltségbővítés, önálló ismeretszerzés (lásd fent!)	

Franz Kafka: Átváltozás	átváltozásmítosz, elidegenedés, a valószerű és a fantasztikum egybejártsága, groteszk	<i>G. G. Marquez: Száz év magány,</i> <i>Samuel Beckett: Godot-ra várva,</i> <i>Arthur Miller: Az ügynök halála</i>	otthoni olvasás szempontok szerint, közös elemzés, értelmezés, többféle értelmezés	részlet Orson Welles A per c. filmjéből
Albert Camus: Közöny (H0)	irodalmi egzisztencializmus, abszurd, a lét abszurditása		szempontok szerinti olvasás, kérdésfeltevések, értelmezés, véleményalkotás, vita	
Bertold Brecht: Kurázi mama és gyermekai (H0) 12 óra	a modern dráma és színház jellemzői, abszurd dráma, epikus dráma, tézisdráma, elidegenítő technika		a drámaiatlan elemek felismeré- se, idő-, tér- és cselekményszer- kezet vizsgálata, a szereplők és viszonyrendszerük feltárása, magtartásformák jellemzése, értékelés, érvelés, vita	

Portrék a magyar irodalomból

A korszak irodalmi életének alakulása, jellemzői	irodalmi élet, folyóiratok, három „T”, határon túli irodalom		műveltségbővítés, önálló ismeretszerzés: a tankönyvi szöveg feldolgozása kooperatív tanulással, megbeszélés párban vagy kis csoportban, közzététel	részlet Enyedi Ildikó Az én XX. századom c. filmjéből
--	---	--	--	--

József Attila: Tiszta szívvel, Óda, A Dunánál	portré, nyugatos modernség, avantgárd, pszichoanalízis, költészetének motívumai, önmegszólító beszédmód, komplex képek, szabadvers, újnépesség, óda, <i>biológiai vízió</i> programvers, formai egyszerűség, idő- és értékszembesítés, létösszegző vers	<i>József Attila: Nem én kiáltok, Külvárosi éj, Hazám, Esmélet, Reménytelenül, Születésnapomra, Flóra, Tudod, hogy nincs bocsánat, Karóval jöttél..., Talán eltűnök hirtelen..., Íme, hát megleltem hazámat...</i>	az előzetes tudás mozgósítása, a tankönyvi szöveg alapján alkotói portré készítése kooperatív tanulással, közzététel versek olvasása, elemzése, értelmezés tanári irányítással, szempontok szerint	Curriculum vitae, József Attila-albumok megzenésített versek
Radnóti Miklós: Hetedik ecloga Á la recherche...	portré, látásmód, költészetének motívumai, ekloga, elégia, idő- és értékszembesítés, emlékezőhelyzet	<i>Járkálj csak, halálraítélt!, Nem tudhatom..., Tétova óda, Erőltetett menet, Razglednicák</i>	az előzetes tudás mozgósítása, a tankönyvi szöveg alapján alkotói portré készítése, közzététel verselemzés, értelmezés páros munkában, közzététel, közös megbeszélés	Marcel Proust
12 óra				

Kortárs magyar irodalom

A korszak magyar irodalmának rövid alakulástörténete	szociográfiai, lélektani-realisztikus, önéletrajzi-vallomásos és tárgyas-metaforikus prózaforma	<i>Illyés Gyula: Koszorú, Szabó Lőrinc: Semmiért egészen, Weöres Sándor: Rongyszőnyeg (részletek), Canzone,</i>	műveltségbővítés, önálló ismeretszerzés: a tankönyvi szöveg feldolgozása kooperatív tanulással, megbeszélés párban, közzététel	
--	---	---	--	--

<p>Pilinszky János: Apokrif</p> <p>vagy</p>	<p>portré, keresztény egzisztencializmus, tárgyas költészet, apokrif, <i>kettős viszony a Bibliához, újraértelmezés,</i> ars poetica, dal, váteszhagyomány, egzisztenciális hiányérzet, az értékek átmentése</p>	<p><i>Nemes Nagy Ágnes: Között, Fák, Félelem,</i> <i>Petri György: Álljon meg a menet,</i> <i>Pilinszky János: Harbach 1944,</i> <i>Négysoros,</i> <i>Nagy László: Versben bújdósó</i></p>	<p>alkotói portré készítése, verselemzés, értelmezés tanári irányítással, szempontok szerint műveltségbővítés, önálló ismeretszerzés: a tankönyvi szöveg feldolgozása kooperatív tanulással, megbeszélés párban, közzététel</p>	
<p>Nagy László: Ki viszi át a Szerelmet?</p>				
<p>Déry Tibor: Szerelem</p>	<p>a novella változatai, a metaforikus jelentéslehetőségek feltárása</p>	<p><i>Örkény-egypercsek</i> <i>Illyés Gyula: Puszták népe</i></p>	<p>otthoni olvasás szempontok szerint, közös elemzés és értelmezés, véleményalkotás</p>	
<p>Németh László: Iszony</p> <p>vagy</p>	<p>változatok a regényre, énrégény, tudatregény a valószerű és az abszurd keveredése</p>		<p>regényelemzés, értelmezés megadott szempontok alapján csoportmunkában, közös megbeszélés</p>	
<p>Örkény István: Tóték</p>				
<p>Márai Sándor: Egy polgár vallomái (részletek) vagy A gyertyák csonkig égnek (részletek)</p>	<p>portré, vallomás, önéletírás krízisregény</p>	<p><i>Ottlik Géza: Iskola a határon</i></p>	<p>regényelemzés, értelmezés megadott szempontok alapján csoportmunkában, közös megbeszélés</p>	

Kertész Imre: Sorstalanság (részletek) vagy Esterházy Péter: A szív segédigéi (részlet)	holokauszt-irodalom, önéletrajziség és fikció, tanúságtétel, énforma	<i>Nádas Péter: Egy családragény vége, Varró Dániel-versek</i>	szövegelemzés, értelmezés megadott szempontok alapján csoportmunkában, közös megbeszélés, vélemény kifejtés	Koltai Lajos Sorstalanság c. filmje
10 óra	posztmodern, tipográfia, szövegköztiség, poétikai játék			
A határon túli magyar irodalomból egy szerzői portré		<i>Tamási Áron, Sütő András, a muravidéki magyar irodalom képviselői vagy más</i>	egyéni munka, közvetítés portfólió	
2 óra				
Az irodalom határterületei	lektűr, a népszerű irodalom műfajai (krimi, sci-fi stb.), filmsorozat, szappanopera, adaptáció		projektmunka, összehasonlítás, közvetítés	
4 óra				

Felkészülés az érettségi vizsgára

Az érettségi témakörben meghatározott irodalmi alkotások			otthoni olvasás szempontok alapján, komplex műelemzés az iskolában, iskolai irodalmi esszé írása szempontok szerint otthon és az iskolában	
20 óra				

4 VÁRT TELJESÍTMÉNY/ EREDMÉNY

A IV. osztály végén a diák:

- tud szöveghűen és értelmezően felolvasni, írása olvasható és rendezett,
- képes megfelelően fogalmazni szóban és írásban, a címzethez, a témához, a beszédhelyzet-hez igazodva, a kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználattal,
- képes a nyelvi szint(ek) szabályairól és elemkészleteiről tanultakat megnevezni, rendszerezni és alkalmazni; jó helyesírási készséggel rendelkezik, ismeri és alkalmazza a művelt köznyelv (regionális köznyelv) nyelvhelyességi normáit,
- a szövegalkotás során alkalmazza a tanult szövegtípusok jellemzőit, világosan fogalmaz:
  - szóban: vázlat, ill. jegyzet ismertetése, beszámoló készítése, legalább egy kiselőadás önállóan olvasott műről, felelet, egy mű vagy műrészlet szöveghű előadása;
  - írásban: tanult, nem művészi szövegtípusok, cselekményösszegzés, jellemzés, szempontok szerinti szövegfeldolgozás, idézetek értelmezése, legalább egy portfólió, témazáró feladatlap, értekező és elemző-értékelő iskolai irodalmi esszé,
- megfelelő tájékozottsággal rendelkezik a tanult korszakokról (a korszak, ill. stílusirányzak időbeli és földrajzi elhelyezése, jellemzői, jelentősebb alkotói), valamint az érettségi vizsga szóbeli részére kijelölt szövegekről,
- ismeri és biztonsággal alkalmazza szóban és írásban az álló betűs fogalmakat a leíró, elemző és értelmező tevékenységben,
- eligazodik az olvasott művekben és azok tágabb kontextusaiban,
- feltárja és elemzi a művekben megjelenített érzelmeket, élethelyzeteket, emberi magatartásokat, erkölcsi kérdéseket,
- néhány szempont szerinti képes gondolatokat, eszméket, állásfoglalásokat magyarázni,
- az olvasott műveket személyes érintettségét is kifejezve ismerteti.

5 TANTÁRGYKÖZI KAPCSOLATOK

A magyar nyelv a kétnyelvű középiskolában nemcsak tantárgy, hanem tanítási nyelv is. Ebből kifolyólag a tantárgy más tantárgyakkal való kapcsolatának minden tanítási órán meg kellene valósulnia. A diákok más tantárgyaknál is fejlesztik magyar nyelvi tudásukat szóban és írásban. Nagyobb hangsúlyt kap ez a nemzetiségi programot megvalósító tantárgyak (pl. történelem, földrajz) esetében, hiszen azoknál nemcsak ismeretszerzés és képességfejlesztés céljával használják ezt a nyelvet, hanem ezen a nyelven magyar témájú tananyagokat dolgoznak fel.

A nyelvi órákon a diákok különböző tárgyú szövegeket hallgatnak, olvasnak és alkotnak, ezáltal több tantárggyal is érvényesül a tantárgyköziség. Az ilyen típusú szövegek feldolgozásakor a diákok az eredményesebb munka érdekében mozgósítják a más tantárgyaknál szerzett ismereteket, tapasztalatokat. Az anyanyelvtanár és az adott szaktanár ennek érdekében együttműködhet.

Irodalmi nevelésnél leginkább a társművészetekkel foglalkozó tantárgyakkal jelenik meg a tantárgyköziség. Ennek lehetőségét a tanítási tartalmaknál feltüntettük.

6 MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ

A tantárgy keretében a diákok elsősorban szövegekkel foglalkoznak: készségeiknek, ismereteiknek és érdeklődési körüknek megfelelő szövegeket hallgatnak, olvasnak, elemeznek, valamint alkotnak (beszélnek, írnak). A tantárgy keretében az órák 50-50%-át fordítjuk a nem irodalmi és az irodalmi szövegek feldolgozására.

Nyelvi nevelés

A nyelvi nevelés egyik elsődleges célja a kulturált nyelvi magatartás kialakítása. A diákokban tudatosítani kell, hogy továbbtanulásuk és későbbi szakmai életük sikerességéhez az is szükséges, hogy a kétszemélyes és kisközösségi kommunikációs helyzetekben eredményesek legyenek.

A tanterv meghatározza a fejlesztési célokat és a tanítási tartalmakat, de nem bontja le őket évfolyamokra, hiszen konkrét megvalósításukat nagyban befolyásolja a választott tankönyvcsoomag. A tanár a lebontást éves tervében (tanmenetében) végzi el, amelynek elkészítésében az érvényes tankönyvcsoomaghhoz tartozó kerettanterv is segítségére lehet. Éves tervünket, óravázlatainkat igyekezzünk úgy tervezni, hogy mindig az adott tanulócsoporthoz igényeihez és képességeihez igazítsuk a célokat és tartalmakat.

A gimnáziumi anyanyelvoktatás szerves folytatása az általános iskolai oktatásnak, továbbá épít a szlovén, valamint az idegen nyelvi órákon és a többi tantárgy tanulása során, illetőleg a mindennapi élettevékenységekben szerzett tudásra, tapasztalatokra.

A diákok a nyelvi órákon mind a négy kommunikációs készséget – hallgatás, olvasás, beszéd, írás – fejlesztik. Emellett más képességeik is fejlődnek, pl. a koncentráció képessége, a különféle olvasási stratégiák képessége, a szövegalkotó képessége. A diákokban tudatosodik, hogy a szöveg nemcsak a valóságról tartalmaz adatokat, tényeket, hanem a közlőről is, s ezért kritikusan kell viseltetniük maguk és mások szövegei iránt, illetőleg motiváltaknak kell lenniük azok elemzésére és különböző szintű javítására. A szövegek felfogásában és megalkotásában figyelembe veszik az eltérő beszédhelyzeteket (pl. hivatalos – nem hivatalos) és a különböző címzetteket. Igyekezzünk a kooperációs és problémamegoldó képességüket is fejleszteni, amelyek a harmadik évezred munkaerőpiacának alapfeltételei. A tanórai tevékenységeket úgy tervezzük meg, hogy minden egyes diák tudjon és merjen megnyilvánulni, együttműködni. Az oktatási formákat (frontális, csoport-, pár- és egyéni munka) a tevékenység természetétől függően válasszuk meg, a lehető leggyakrabban részesítsük előnyben a pár- és a csoportmunkát.

A diákok dialogikus és monologikus köznap, közéleti, hivatalos, ismeretterjesztő és publicisztikai szövegeket fogadnak be (hallgatnak/olvasnak) és elemeznek, de elsajátítják a párbeszéd és monologikus nem művészi szövegek alkotásának készségét is. Először mindig befogadóként találkoznak a szövegekkel, utána pedig alkotóként is.

A tanterv mind a négy terület fejlesztését egyformán fontosnak tartja. Gondot jelenthet a hallott nem művészi szövegek feldolgozása, mert nem áll rendelkezésünkre ilyen szövegtár. A tanár elsősorban saját leleményességére számíthat: a szükséges szövegtípusokat rádió- és tévéműsorokból tallózhatja, vagy önmaga, illetve mások együttműködésével készíthet ilyen felvételeket. A hallott szövegek kapcsán elsősorban a jelentésbeli és pragmatikai elemekre vagyunk kíváncsiak (műfaj, téma, lényeges adatok, a körülmények).

A diákok a hallott szövegek mintájára vagy anélkül szabadon vagy megadott témában monologikus beszélt szövegeket alkotnak, illetve részt vesznek kötetlen vagy adott témájú beszélgetésben. A megadott témához adatokat gyűjtenek, azokat rendezik, elhelyezik őket a szövegben; a nyelvi eszközök megválasztásában figyelembe veszik az adekvátság, az érthetőség és a nyelvi helyesség elveit. A szóbeli kifejezőkészség egyébként a szóbeli feleletekkel, illetőleg az irodalomról, a magyar nyelv kialakulásáról és fejlődéséről, a nyelvnek az államban és a társadalomban játszott szerepéről folytatott beszélgetések, megbeszélések révén is fejlődik.

Mivel a tanulás egyik legfontosabb eszköze az értő olvasás, diákjainkkal minél többet olvassunk. Olvasásértési készségüket igyekezzünk minél változatosabb feladatokkal mérni. A feldolgozásnak több módja is van, ezeket mindig a szöveg jellegével összhangban válasszuk meg. Mindenféleképpen a következő területeken ajánlatos a diákok jártasságát fejleszteni:

- általános szövegértés (a szöveg egészésként kezelése),
- információ-visszakeresés (a szöveg átfésülése, a kívánt információ kiválasztása),
- szövegértelmezés (a megtalálható adatok és explicit módon meg nem jelenő információk párosítása; részletekre való koncentráció),
- reagálás a szöveg tartalmára (a szövegben található állítások értékelése),
- reagálás a szöveg formai jegyeire (a szöveg minőségének és megfelelőségének értékelése).

A szövegfeldolgozást általában az idevágó ismeretek felfrissítésével kezdjük, befejező momentuma többnyire szövegalkotás legyen. Az olvasott szövegek esetében a szövegértésen kívül második mozzanatként komplexebb nyelvi-nyelvtani elemzést is végzünk.

A diákok írásban elsősorban köznapi, közéleti és publicisztikai szövegeket alkotnak. Az írás során képessé válnak párbeszédes és monologikus szövegek alkotására. Tudatosodik bennük, hogy a szövegalkotás tervszerű tevékenység, amelynek sikeressége függ az alkotó témaismertétől, műfajismeretétől, a nyelvi lehetőségek és törvényszerűségek ismeretétől és a címzettől is. A szövegalkotás során fejlesztik szókincsüket, pragmatikai, nyelvhelyességi és helyesírási készségüket, javítják leggyakoribb stílus- és helyesírási hibáikat. Ügyeljünk arra, hogy az írásbeli szövegalkotás értékelésekor a helyesírás, amely könnyen mérhető, ne befolyásolja a kelleténél jobban az osztályozást.

A nem művészi szövegek feldolgozásának lehetséges lépései:

- a szöveg témájának és műfajának jelzése/megállapítása, mielőtt a diákok meghallgatják, illetőleg elolvassák azt – összegyűjtik/felfrissítik előismereteiket;
- a szöveg meghallgatása, illetve olvasása – a diákok közben vagy utána feljegyzik/kigyűjtik a lényeges adatokat, tényeket, vagy a szövegben aláhúzzák őket;

- a diákok a meghallgatást vagy olvasást követően szövegfeldolgozást végeznek: irányítottan vagy önállóan ismertetik a szöveg műfaját, témáját, a szövegalkotás körülményeit, felidéznek a tartalmat, kifejezik a szöveghez fűződő érzelmeiket, élményeiket, értékelik a szöveget, és véleményüket megindokolják; az olvasott szövegben feltárják a nyelvi jellegzetességeket, pragmatikusan és nyelvileg is értékelik (felismerik a nyelvtani fogalmak példáit, megnevezik, kigyűjtik, adott esetben osztályokba, kategóriákba, rendszerbe sorolják őket);
- a szövegről folytatott beszélgetés, illetőleg annak elemzése után maguk alkotnak szóban vagy írásban hasonló szöveget (szóbeli szereplés vagy írásos fogalmazás formájában).

A diákok a készségfejlesztéssel párhuzamosan fokozatosan megismerik a nyelvi rendszer legjellemzőbb vonásait, használják a legalapvetőbb nyelvészeti fogalmakat és kifejezéseket, néhányat közülük meg is határoznak és példákkal is szemléltetnek.

A nem művészi szövegekkel való munka keretében a modern média és az internet világának különböző szövegtípusaival is foglalkozunk.

A nyelvi óránál a lehető leggyakrabban alkalmazzuk a korszerű tanítási módszereket és technikákat, hogy a diákok aktív résztvevői legyenek a tanítási-tanulási folyamatnak. Kooperatív tananyag-feldolgozással a számukra kevésbé érdekes tananyagok iránt is felkelthetjük érdeklődésüket. Nagyon sok témában (pl. a magyar nyelv eredete, régi és mai viselkedésszabályok, az internetes nyelv szabályai) lehet kooperatív vitát szervezni, amire a diákok különböző forrásokból készülnek, megtanulnak érvelni, cáfolni stb. A nyelvi jeleket tárgyalva pedig problémamegoldó gondolkodást igénylő feladatokat oldhatnak meg (szavak csoportosítása szófajokba; szótövek megtalálása a behelyettesítés módszerével; képzett szavak képzőinek leválasztása, csoportosítása megadott szempontok alapján), kooperatív és egyéni tevékenységgel. Ha a téma lehetővé teszi, játékos technikákat is alkalmazhatunk, pl. nyelvújítási játék – különböző szófajú szavak alkotása, mondatokban való alkalmazása.

Irodalomtanítás/irodalmi nevelés

Az irodalmi nevelés végső célja a művelt olvasóvá nevelés, ezért az egyik legalapvetőbb tevékenység az olvasás, amelyet a tanárnak jól elő kell készítenie. Műismeret nélkül nem kerülhet sor a műalkotás befogadására.

A tanár igyekezzen felismertetni, hogy az irodalom segít az önmagunkról való gondolkodásban, a minket körülvevő világban való eligazodásban. Az irodalmi alkotások által segítse hozzá a diákokat egymás személyiségének elfogadásához és az eltérő vélemények iránti tolerancia kialakításához.

A diákok tevékenységeire mindvégig a fokozatosság elve legyen jellemző. Az első és második osztályban a tanulóktól elsősorban az élményen alapuló, nagyjából a tanár által irányított műértelmezést várunk el. A diákok az irodalmi művek témáját, lehetséges jelentéseit részben már önállóan is értelmezik, a stilisztikai és szerkezeti elemek vizsgálatát viszont még nagymértékű tanári segítséggel végzik. A képzés befejezésekor már az irodalmi művek élményen és iro-

dalmi ismereteken alapuló, többnyire önálló komplex elemzésére (téma, üzenet, stilisztikai és szerkezeti elemek) legyenek képesek.

Az önálló műelemzés, összehasonlító elemzés, értékelés során is érvényesüljön a fokozatosság elve. A házi olvasmányok elemzésének és értékelésének képességét is fokozatosan fejlesztjük. Az elemző tevékenységek fokozatossága ellenére azonban a diákok kapcsolata az irodalommal mindvégig személyes élményen alapuljon.

Az irodalmi alkotások élményszerű befogadását, azok megértését és értékelését a tanítás különböző formáival lehet serkenteni.

A motiváció (az előkészítés érzelmi-hangulati eleme) legyen az irodalmi alkotások értelmezésének első mozzanata. A tanári bemutató olvasásnak didaktikai és technikai-nyelvi-tartalmi követelményei vannak, azonban szinte minden irodalomórán olvastassunk a diákokkal is.

A frontális irányított párbeszéd (megbeszélés, beszélgetés) kívül az irodalmi művek értelmezése során kerüljön előtérbe a pármunka, illetve a csoportmunka. Elsősorban akkor alkalmazzuk, amikor a diákok az olvasottakkal kapcsolatos személyes véleményüket, álláspontjukat vagy értékelésüket fogalmazzák meg. Az osztálytársaikkal folytatott beszélgetésekben a diákok kevésbé feszélyezetten fejthetik ki véleményüket, mint a tanárral folytatott párbeszédben. A tanítás különböző formáinak alkalmazásával bátorítjuk a diákokat az irodalmi művek befogadása utáni szóbeli és írásbeli megnyilvánulásra. A tanterv minden tananyagegységénél feltünteteti a javasolt tevékenységeket, amelyek változatosak, a célnak megfelelőek, így nagy segítségére lehetnek a tanárnak az osztálytermi munka tervezésében és kivitelezésében. Az irodalomtanítás akkor éri el célját, ha a diákok aktívan bekapcsolódnak az osztálytermi munkába, ha az leköti figyelmüket, ösztönzőleg hat rájuk, további kutatásra, gondolkodásra készíteti őket. Erre nagyon alkalmas a kooperatív munka és a projektmunka. Mindkettő gondos előkészítést kíván a tanártól, aki számolhat azzal, hogy a diákok kezdetben nem szívesen vesznek részt ezekben a tevékenységekben. Amikor azonban eltanulják ezek technikáját, és megfelelő kihívást látnak a feladatokban, bizonyára nagyobb lelkesedéssel végzik őket.

Lehetséges projekt munkák:

- Odüsszeusz utazása (térképkészítés, újsággészítés Odüsszeusz útjának eseményeiről stb.)
- Mátyás király reneszánsz udvara (építészet, zene, irodalom, divat – makett készítése, zenés előadás, divatlap)
- Színház és dráma (színház makettje, díszletek, jelmezek készítése, kiválasztott jelenet előadása)
- A reformkori Magyarország kulturális élete (szövegek, képzőművészeti és zenei alkotások, divat, életmód)
- A kishivatalnok alakjának ábrázolása (pl. Gogol, Csehov, Kafka)
- Egy szerzői album (képek, szövegek, hazai és külföldi ismertsége, cikkek)
- Gyermekvilág, felnőttvilág (különböző korok írói, költői; képzőművészeti és zenei alkotások)

7 A TELJESÍTMÉNY ÉRTÉKELÉSE

Alapelvnek számít, hogy a diákok szinte minden szóbeli és írásbeli teljesítményét néhány szóval vagy mondattal értékeljük, hiszen ez a motiválás egyik legfontosabb eszköze. Szóbeli felettetésnél érdemes – megadott szempontok alapján – bevonni az osztályt és a felelőt a feleletek értékelésébe, fejlesztve ezzel a véleménynyilvánítás képességét és az ítézőképességet. Törekedjünk arra, hogy a diákot elsősorban ne a többi diákhoz, hanem önmagához viszonyítva értékeljük.

Az értékelés kitériumait ismertessük a diákokkal. Mivel az értékelés célja a szövegértési-szövegalkotási sikerek megerősítése, a hiányoknak és nehézségeknek a differenciált feltárása, a pontos, lényegretörő információk segítik a diákok reális önértékelésének fejlődését. Mindig a teljesítmény pozitív elemeit minősítsük először.

Az ellenőrzést és az értékelést célszerű az éves tervben gondosan megtervezni.

Az ellenőrzéskor a tanár a diákok tudásának és képességeinek szintjét állapítja meg. Attól függően, hogy mikor történik, az ellenőrzésnek három funkciója van:

- megállapítja az előzetes tudást (egy-egy anyag vagy témakör előtt),
- megállapítja az új ismeretek, képességek elsajátításának mértékét (folyamatosan az új anyag tárgyalása közben),
- megállapítja az átfogó tudást (egy témakör vagy más kerek egység végén).

A diákokkal a tanév elején közöljük, mit és hogyan értékelünk, és ismertetjük az egyes osztályzatok kitériumait.

Nyelvi nevelés

A folyamatos konstruktív órai értékelés segíti a diákok motivációját. Ajánlatos, hogy az évi legalább két részösszefoglalást és az év végi összefoglalást százalékosan értékelhető feladatlapos számonkérés kövesse.

Az ismereteket többnyire feladatok megoldásával mérjük, az összefoglalás végezhető előre megszervezett kooperatív tevékenységgel is.

A tananyag egy része alkalmas az elméleti tudnivalók számonkérésére (pl. a hangtörvények, a szófajok, szóelemek ismerete), zömét viszont nem célszerű a gyakorlati alkalmazás nélkül ellenőrizni.

Írásbeli vagy szóbeli értékelést a célnak megfelelően végezzünk. Írásban pl. a hangtörvények ismeretét, a komplex szófajtani, alaktani és mondattani elemzést célszerű felmérni. A szófajiság, a mondattani szerep, a toldalékolás és bővíthetőség összefüggéseinek felismerése pedig főleg szóban bizonyítható.

Irodalmi nevelés

Az ellenőrzés és értékelés feladatai:

- az egyes diákok és az osztály tudásszintjének megállapítása,
- a diákok előadó, lényegkiemelő és egyéb készségeinek, képességeinek fejlesztése, valamint önállóságuk, találékonyságuk, helyzetfelmérő képességük, rendszeres tanulási lendületük fenntartása.

Formái:

- az írásbeli házi feladat ellenőrzése (mindig tervszerűnek kell lennie),
- szóbeli ellenőrzés – egyik változata a kollektív ellenőrzés,
- írásbeli ellenőrzés (feladatlapok, tesztek, iskolai és házi dolgozatok – műértelmező készséget, irodalmi műveltséget mérnek fel).

Nagyon fontos a szóbeli ellenőrzés, hiszen a tételkifejtés, az előadás általában a beszéd gyakorlását jelenti, s a tanár ezáltal is fejleszti diákjai beszédkultúráját, szép magyar beszédre neveli őket. Az irodalomértés, a befogadás szempontjából nem a tényszerű tudásra vagyunk elsősorban kíváncsiak, hanem arra, mit tud a diák kezdeni az adott művészi szöveggel. A témazáró írásbeli felmérésekben csak a legátfogóbb ismereteknek van helyük.

GIMNÁZIUM

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

